

ТРИЗНЕВИК REVUE HEBDOMADAIRE **TRIDEN**
UKRAINIENNE

Число 2-3 (360-61) рік вид. IX. 6 січня 1933 р. Ціна 2 ₴р. Prix 2 fr.

На Свят-Вечір, п'ятниця, 6 січня 1933 р. в Парижі.

Девятнадцять віків тому назад у Віфлеємі народилося Слово. У простій печері, у вертепі прийшло Воно на світ і тільки пастухи вклонилися Йому.

З усього тодішнього культурного світу знайшлося лише три волхви, оті царі, які прийшли й принесли дари Новородженому Отрочаті. Лише вони три наперед були зрозуміли ту силу, що прийшла в світ, і поклонилися їй.

Але пройшли віки. І те Слово побідило весь світ, розбило всі супротивні потуги і розвалило й Римську імперію, яка володіла тоді всім культурним світом.

І в нашій історії слово тако-ж зіграло велику роль.
Пригадайте собі Шевченкові вірші:

І на сторожі коло їх
Рабів отих, малих, німих
Поставлю слово....

І слово, дійсно, завше стерігло нас. Воно врятувало нас в найтемніших часах життя нашого народу й охоронило нас перед остаточною загибеллю. За нього, за наше слово вмірали наші предки. І надалі слово це буде бергти нас.

І хай сьогодні ще не признали його всі. Хай до сьогодні вклонилися йому лише ті, що наперед зрозуміли його силу. Але воно живе, поширюється, воно побіждає. Воно розбиває потуги, які сковують наш край, розвалює ту «третю» Римську імперію, бувшу імперію Російських царів, наслідники якої продовжують поки-що володіти українським світом.

* * *

Різдво являється у всіх християнських народів тим святом, яке найбільше зв'язано з побутом і вдачею кожного народу.

У різних народів у ріжній мірі проступають тоді національні риси. Але чи не найяскравіше народні особливості й характер проявляються в обрядах та звичаях під час Різдвяних свят саме у нас, українців.

Ці обряди й звичаї склалися віками. Відбилося на них все життя нашого народу, лежить на них печать сивої нашої старовини і представляють вони собою від Різдва до Водохреща цілий цикл.

І є це чимсь тим глибоким, підсвідомим, що однаково захоплює нас всіх, що об'єднує нас в нашому розсіянні де-б ми, розкидані світами, не знаходилися. Це є чимсь тим, що привертає знову до нашого рідного краю тих, що почали вже його забувати.

Колядки, щедрівки, ріжні обряди — все це всім нам однаково рідне, близьке, говорить до нашого серця й пригадує нам тепло нашої отчизни.

І тому ми, перебуваючи на чужині, мусимо дбати про заховання наших старих святочних традицій. Дбати про збереження традицій мусимо тому, що живемо ми серед чужих людей, тому, що наші діти вчать ся в чужих школах, чужою мовою, а окремі одиниці, відірвані від рідного ґрунту, навіть підпадають чужим впливам і денаціоналізуються.

Особливо маємо дбати про те, щоб прищепити традиції і звичаї нашого народу нашим дітям, бо ці звичаї єднають нас в одному ритуалі, в одних почуттях з нашими предками — і з часів наших гетьманів, і з часів наших великих князів, коли країна наша була великою й могутнею державою.

І коли ми збережемо наші звичаї, звичаї наших предків, — вони не дозволять нам розпоршитися, зпричиняться до тіснішого нашого об'єднання в одній великій українській сем'ї і допоможуть нам у наших стремліннях до визволення нашого краю з-під чужинецького пановання.

* * *

Де б ми не були розкидані світами, як би не було тяжке наше життя на чужині, але всі ми цього Святого Вечера зберемося коло святочного стола в своїй родині, в родині наших знайомих.

Сумні для нас свята на чужині. І полине наша думка до рідного краю, зігріємося ми теплом спогадів про нього, пробудиться в нас сильніше туга за ним і захочеться нам бути вдома — в нашому селі, в нашій рідній хаті...

Але зараз на Україні немає вже наших старих сел, якими вони були раніше, а існують «колхози». Не ваша більше ваша рідна хата. І немає там сьогодні ні у кого жадної святочної вечері. Бо скріз на просторах нашої землі панує зараз голод, голод, якому ще не було у нас прикладу. І мруть виснажені люде, ограбовані зі всіх своїх достатків окупантською московською владою.

Ті, що знаходяться в «колхозах» дістануть цього вечера брудного кандьору з котла. Решта задовольниться картоплиною або мішаниною цукрового буряка з кукурудзою. А всі разом будуть згадувати, так само як і ми тут, на чужині, про те, як святкували цей вечір раніше.

* * *

У багатьох з нас полинуть думки цього вечера на Україну, і багатьом з нас захочеться побувати вдома...

Але яке пекло, які страшні умови життя там мусіли створити чужинці, які володіють сьогодні нашим краєм, коли наші люде кидають усе й тікають з тієї України, на яку так рветься наше серце... Ідуть світ-за-очі, переходять до інших держав, аби врятуватися від страшної московської влади, яка нищить усе у нас на Україні.

Сотками переходять наші селяне через румунську границу. Пильно стережуть границу московські чекисти і далеко не всім удається перейти кордон. Велика частина цих нових біженців платить своїм життям за спробу вирватися з совітського пекла.

Але люде все йдуть і йдуть. Багато їх уже зібралось в Румунії. Здавалося б—врятувалися. Але Румунія не може дати матеріальної підтримки цим новим біженцям, а роботи вони в більшості випадків через кризу тако-ж не можуть знайти. І от біженці, які думали, що вирвалися нарешті з пазурів катів, стоять часто перед загрозою повернення румунською владою назад до совітів. Можна собі уявити, що чекає нещасних людей у такому випадку....

Український Допомоговий Комітет у Румунії прикладає всі сили, щоб якимось зарадити цьому лихові — хлопоче перед румунською владою, збирає пожертви для утримання біженців і т. д. Умішуємо в цьому числі «Тризуба» відозву цього Комітету з закликом до жертв і про віднайдення праці для нових біженців,—щоб їх врятувало від передачі

румунською владою назад большевикам. Уміщуємо тако-ж і третю вже статтю « З берегів Дністра», що малює положення цих біженців.

Згадайте і ви на Свят-Вечір цих наших нещасних земляків, які різдвяної ночі не сідають за святу вечерю, а потайки перебіраються через Дністер, йдучи в світ від страшної дійсности, яку створили на нашій землі окупанти, і прийдіть цим новим біженцям з посильною поміччу.

* * *

Коли ви цього вечера полинете думками на Україну, хай найпершою думкою вашою буде думка про звільнення нашої отчизни від влади тієї страшної московської потвори, що випиває з нашого народу останні кроплі крови.

Листи до земляків

XVII.

На Різдво.

Хоч наше Різдво прийде за два тижні, але тим часом, живучи тут, в Західній Європі, вже більш як 10 років, починаєш мимоволі пристосовуватися до тутешніх термінів, і коли тут починають готуватися до «Noël», то і ти автоматично підлягаєш святковому настрою людности, що тебе оточує. Починаєш згадувати, як колись дома при́ наближенні Різдвяних Свят весь світ начеб-то для тебе мінявся і набірав якогось особливого вигляду...

Начеб-то справді на нашу грішну землю зходила хоч не на довго свята радість з неба...

Не пам'ятаю, в кого з письменників я колись вичитав, що найміцніші вражіння, що залишаються на все життя, людина переживає під час своїх дитячих років і що ці вражіння не тільки зберігаються в її пам'яті, як найбільша святиня, але вони мають особливе значіння у формуванні всього духовного складу та внутрішньої істоти.

Для всіх тих людей, що свої дитячі роки прожили в українському селі, що виростили в умовах сільського хліборобського побуту, такими найміцнішими дитячими вражіннями, безумовно, являються спомини, що зв'язані з Різдвяними Святками, зо всім тим циклом родинних, суспільних, релігійних побутових обрядів та звичаїв, який передавався з роду в рід і який був такою незабутньою окрасою нашого села.

Треба признати, що серед всіх народів Різдво та його святкування особливим пієтетом користується у нас, українців, та англійців.

У нас це справді найбільше свято і то свято, що має найглибший та найбільше символістичний характер як національний, так і релігійний. Коло нього, як центрального свята, в нашому народньому релігійному світогляді скупчилося все найкраще з народньої поезії та народніх побутових обрядів.

А наш український Святий Вечір є найвищим народнім символом українського розуміння християнства, коли коло вечері на славу Народженого Христа збираються в одну родину і пани, і слуги, і всі незвані гості....

* * *

Сумно на чужині, коли навкруги тебе чужі люде, з чужими звичаями та зовсім иным побутом, зустрічати Різдво, а може ще сумніше на душі стає від думок, що і там, на далекій батьківщині, наші люде позбавлені радості і щастя традиційного, освяченого тисячелітною історією святкування Народженого Христа.

Замість родинного Святого Вечера — колгоспна касарня з брудною смердючою «столовкою». Замість радісних колядок парубків та дівчат і дитячих співів з «звіздою» та вертепом — розбещені «частушки» комсомольців. А місце урочистої та якось особливо веселої служби Божої намагається заступити нудне, всім обридле, безбожницьке мітінговання з різного роду блюзнірськими та хамськими вихватками...

Твориться новий «соціалістичний побут» замість старого «власницького та куркульського».

Здається, начеб-то з того незабутнього минулого залишається незмінним тільки світла українська Різдвяна ніч, — «хоч голки збирай», — та сяйво Вифлеємської Звізди, що так само, як і раніше, шле свій промінь на нашу зруйновану та змучену Україну.

* * *

Питання про новий «соціалістичний» побут і заміну ним тього народнього, що утворився цілими століттями, зараз може несвідомо і для самих сучасних окупантських владик України, являється найбільше важливим та небезпечним. Сюди зкеровано їхні найенергійніші старання. І мабуть та сама клята колективізація українського села була переведена з такою злісною рішучістю не стільки з огляду на

господарські мотиви, скільки з наміром зруйнувати ненависний червоної Москві цей віковичний та міцний український х л і б о р о б с ь к и й п о б у т .

Там, у себе на півночі, це не трудно було зробити, бо він у більшости московських місцевостей лише народжувався й традиції його були ще слабі і не тривкі. У нас же комуністичним головотяпам довелося зустрінутися з чимсь зовсім иным, так мовити , монолітною твердиною.

Наш народній побут зріс в органічній спайці з нашим підсонням, нашим ґрунтом, нашим національним світоглядом та впертою віковою боротьбою за посідання своєї землі. Тільки витворивши його, наш нарід і зміг втриматися при всіх історичних навалах на цій р о д ю ч і й та прибавливій для інших землі, і не тільки не уступити ні одної пяди з неї, але і поширитися на нові площі.

Творення цього побуту є процес, коріня якого мабуть треба шукати десь в дуже далекій старовині. Творився він всіма силами народу, його чуттям, волею та розумом, вбираючи до себе і соняшній промінь нашого підсоння і родючі сили нашого ґрунту. Зараз йому протиставиться н а д у м а н и й та вигаданий комуністичними спекулянтами новий побут, що спірається лише на голе насильство і примус. Поки це гвалтування і примус існують, новий побут, цілком чужий народній душі, тримається. Коли-ж вони згинуть, розвіється і він , як «сон рябої кобили»...

* * *

Одним з найкращих та найбільш поетичних виявів нашого українського побуту є наше Різдво. Закинуті сюди, на чужину, українці скрізь, де їм пощастило улаштуватися більшими осередками, стараються його звичаїв дотримувати.

Колись, вже перебуваючи на еміґрації, я зустрівся з одним земляком, хліборобом, який тільки що утік від совітів. Серед його річей я угледів невеличку полотняну торбинку...

— А це що у вас, дядьку, — питаю його.

— Горстка землі з нашого поля. Може умру тут на чужині, то най хтось кине на труну, щоб лежав я і на чужині під своєю землею.

Наші спомини про наше Різдво, наше дотримування його обрядів, то є горстка рідної землі коло нашого серця, то є одним з символів нашої волі до визволення батьківщини з московської неволі.

Шануймо їх, як справжню святиню.

20. XII. 32.

К. Ніко.

St. Jean de Maurienne.

Зоря вечірня.

(М а л ю н о ч о к).

Колись, наче і не дуже давно, на Україні, саме на кутю нудив світом походжаючи у покоях хлопчик Сергій, — було йому тоді мабуть років дванадцять, або тринадцять.

— Мамо, дайте хоч шматок заходженої риби...

— Е, ні, синку, не можна, не можна, доки не зійде перша зірка... Невже ти не маєш сили почекаати дві години, а коли ти вже такий нетерплячий, так випий шклянку чаю з хлібом...

— На що він мені здався, той ваш чай...

— Ну, як не хочеш, так я тобі, Сергію, от що пораджу: одягни ти кожушинку та піди погуляй до саду, візьми лопату та розчисть сніг біля ганку, от воно і час скоріше пробіжить. Тепер дні короткі, а як побачиш першу зірку, то біжи мершій до мене та скажи. Тоді і до куті будемо сидати.

І послухав хлопчик неньку, добре одягнувся, вибіг на свіже повітря, узяв під повіткою лопату, тай попрямував стежечкою до саду.

Знов почав падати сніг, рідкий, пахучий, бо трохи схожий сніговий дух до того, що почувается, як доброго холодного кавуна розрізати на двоє.

Глянув Сергій, аж біля ганку гайвороння гордо походжає, хоч мабуть те-ж голодне. Найбільший гайворон ще заздалегідь побачив чоловічу постать, і мабуть здалася йому лопата за рушницю, бо повернув він голову направо, потім наліво, глянув скося чорним оком, скакнув разів із п'ять боком-боком, після махнув крилами тай полетів, а за ним усі останні заголосили, знялися тай попрямували аж до замерзлого ставу.

Подивився Сергій їм услід тай почав сніг одкидати, і сам собі загадав таке завдання: щоб доки перша зірка зійде всю доріжку прочистити від ганку аж до кладки, що край саду положена через рів, щоб завтра, як буде хто йти з села у гості, так щоб і чобіт не запарошив.

За десять хвилин аж упрів Сергій, спинився, почав пояса розперезувати, щоб легше було лопатою махати, коли чує аж на вулиці, вже за ровом, якась баба не своїм голосом верещить:

— А ловіть же його злодюгу, а переймайте проклятушого...

Побіг туди хлопчик аж до вулиці, коли бачить стоїть Ковалиха в чоботях, але без кожуха й без корсетки, і все обличчя в неї червоне, мережаний очіпок на бік звернувся, а в руках коромисло.

— Чого ви, бабо?

— Ой, паничику, яка-ж біда скоїлася... Невідомо чий собака витяг у мене з льоху ковбаси тай побіг, — аж три кілечка... Ой нещасна-ж моя доля... А ви-ж молоденький, так може доженете його....

— Еге, ні, вже він мабуть аж за цариною.

— Ой, паничику, то ж я на розговіни наготовила... І де той чужий собака взявся — невідомо, а тільки не з нашого села. Якийсь чужий. І як, і чого він до льоху добився?...

— Чого? Мабуть з голоду....

— А пропали-ж мої ковбаси, аж три кілечка... Такий здоровий, їй-Богу, наче ведмідь, а чоловіка і дома нема, пішов до жида у крамницю по мед... А я як угледіла того собаку то мерщій ухопила коромислом та за ним, а він вже далеко... Їй-Богу такий, як ведмідь....

І почала, почала Ковалиха розповідати і в кого вона ту свинину брала, і як ковбаси начиняла з часником, — мабуть, із півгодини вичитувала.

Тільки на хвилинку змовкла і хотів уже Сергій її запитати, чи вона бачила справжнього ведмедя де і коли, як почув материн голос, що на його гукала, та, нічого не відповідаючи Ковалисі, скільки духу до дому. А неня, ще стоючи на ганку, почала дорікати:

— Отже який ти, Сергію, кричав, що хочеш їсти раніше як перша зірка зійде, та зовсім її не побачив, а я з вікна тай вгледіла... Де ж це ти був?

— А там, мамочко, на вулиці Ковалиха розповідала, як у неї з льоху якийсь чужий собака ковбаси повитягав.

— Та мабуть не всі, та ще-ж їх сьогодні і гріх їсти. Іди лишень до покою, бо й татусь вже повернулись, тай гості приїхали.... Дивись же, он де вона перша зірка.

Підвів голову Сергій, глянув, коли і справді на зеленому небі золота крапка, наче жива, наче посміхається. А внизу в саду весь сніг посинів, безлисте гилля на деревах почорніло. Тай мороз дужчий узявся, бо у передньому покою здалося хлопчику аж жарко.

А в їдальні за столом сиділи і татусь, і Андрій Данилович з рижю бородою, і докторша Марія Івановна. Тільки спізнівся трохи землемір. Добре душило пирогами з капустою та пісним борщем із сушеними карасями. Цілий вечір пили й їли, й гомоніли. Казала неня:

— Хай Бог простить, що цього року до церкви не поїхали, бо воно й далеко, тай кінь розкувався, а коваля нема вдома, мабуть десь напився. А в Ковалихи нещастя, якийсь собака три кілечка ковбаси вкрав...

Після довго пили чай, а хто вишнівку, а потім татусь подивився у вікно та наче сам собі почав баском:

Зоря моя вечірняя....

і піддержав його, в терцію, тенором Андрій Данилович:

Зійди над горою,
Поговоримо тихесенько
В неволі з тобою....

А як скінчили, то обізвався дуже побожний чоловік землемір:
— Начеб і не годилося на свят-вечір світської пісні співати.

І якось раптом осмілився Сергій і вимовив:

— Аж Бог на небі і зірка на небі, так чого-ж би вона була оця пісня світська?

Тай почервоніло хлоп'я.

— Ти у нас дуже розумний, — відповів батько, глянув наче скося на сина, а потім і посміхнувся.

* * *

Саме на розі бульвару Араго стояв Сергій із своїм таксі G—3. Міркував, чи вистачить йому бензину аж до ранку. Випадково глянув догори і побачив першу зірку, таку саму і на такому самому зеленому небі, що простяглося над величезним Парижем.

І наче обізвалася до нього та маленька золота крапка і нагадала той вечір, як стояв він, ще маленьким хлопчиком будиши, з лопатою на сніговій доріжці батьківського саду. Згадалася і Ковалиха, як розповідала про те, що чужий собака повитягав ковбаси.

І зійшло Сергієві на думку, що як би восталася живою Ковалиха, то мабуть тепер розказала-б йому, як щось, безумовно страшніше від пса, але те-ж зовсім, зовсім чуже, прибігло з півночі тай покрало не то що ковбаси, а живих наших людей, і не тільки голодом змучило, а й душі їхні повивертало....

24 грудня 1932.

Борис Лазаревський.

Різдвяної ночі.

Різдво....

Одне коротке слово і метеором думка понеслася через держави й народи, по-над ліси, поля, річки і гори.

Полинула туди, де ми вперше вздріли сонце й дихнули пахощами рідної землі.

Серце стиснулося і запекло від болю, а спомини минулих літ великим натовпом ідуть; ідуть, проходять, знов ідуть і знов проходять без кінця.

Різдвяна ніч....

Морозна тиха, ясна ніч.

Навколо все заснуло.

Заснув і я глибоким молодечим сном.

Рип-рип, рип-рип-рип, рип — дзвінко зарипіло під вінком.

Стук, стук, стук, стук-стук, стук — відбилосся гомоном у двері.

Що сталося, що таке? А вухо, збуджене вже, ловить, радісну новину:

«Рождество Твоє, Христе, Боже наш...»

Хіба-ж потреба слів, хіба-ж такі існують, щоб ними передати стан душевний тої хвили....

А пісня лунає далі, далі: «Волхви же со зіркою путешествують...»
Це до батьків вони прийшли у нашу хату.

Ні! То не волхви, то віршувальники, але з чарівною зіздуоу, велику радість возвістили.

І знову — рип, рип, рип-рип-рип, рип. Проішли повз вікон. Ще — тихий «скрип-рип» і тихо все. Зникли.

І так від хати, знов до хати, аж поки зорі поблідніли і поблагословився світлом день...

* * *

І знову ніч, Різдвяна ніч, і знову на чужині, на вигнанні. Голодний ліг.

Лежав, перевертався, на ранок задрімав і сон побачив різдвяний — я на Україні, в хаті батька, і мати ще жива. Колядники співають, славословлять Бога. Скінчили — затупотіли — вийшли.

Протер намерзлеє вікно. На дворі тихо. Зірки горять і сніг іскриться самоцвітом.

«Гур-гур-гур, гур-гур-гур — загуркотіло, відбилося луною, стихло.

Здрігнувся будинок, з ним і я. Прокинувся: трамвай проїхав і вікна має дощ, паризький дощ...

Ще темне покривало закутує Париж, але мине година і світло дня оживить велитенське місто.

А там далеко, в рідній стороні, вже довгими літами ніч не сходить. Там люд хрещений в голоді, біді, по Допрах, ГПУ, на Соловках стогне.

Там смерть сторука має жниво-диво і лише косить, косить, косить.

А деж волхви, чому не йдуть?

Чому не пронесуть золотосяйную зізду і нею не освітять зловіщу, чорную від крові ніч, що облягла великою труною Україну.

Коли-ж вони прийдуть?

Коли велику радість возвістять страдальнику-народу?

Коли?

В. С.

З берегів Дністра*).

III.

Біля п'ятої години по обіді я знову захожу до Інспекторату Бесарабії.

Інспектора ще немає, але чекати довелося не більше 20-ти хвилин. Передаю свою візитову картку. Через хвилину мене проводять до кабінету інспектора.

Вітаючися він пригадує, що познайомився зі мною в Букарешті—

*) Див. «Тризуб» ч. ч. 42(350) і 43(351) від 30.X і 6.XI. 1932.

в міністерстві внутрішніх справ, підчас однієї з інтервенцій з боку нашого Комітету в справах нових збігців з України.

— Зараз,—кажу я,—я тако-ж приїхав у справах нових утікачів з України. Я ктілки біженецтво з України почало набирати масового характеру, наш Комітет зараз-же почав дбати про те, щоби роздобути якісь засоби для допомоги цим новим утікачам. Завдяки загальній економічній кризі, стара наша еміграція всюди переживає зараз досить тяжкі часи. Розраховувати на її засоби не доводилося. Тим часом ми звернулися з відповідним закликком і до неї. Але головну надію ми покладали на Офіс Нансена, як на інституцію при Лізі Націй, яка має спеціальне завдання опікуватися еміграцією. В наслідок наших кількиразових інтервенцій, Офіс Нансена нарешті асигнував до розпорядимости нашого Комітету 8.000 швейцарських франків, або 250-260 тисяч румунських леїв.

— Але-ж це дуже незначна сума — слушно зауважив п. інспектор Маймука.

— Так. Тим часом і цією незначною сумою ми можемо розпоряджатися на дуже тяжких умовах. Бо Офіс Нансена видав не допомогу, а позичку, яку наш Комітет має повернути Офісові Нансена протягом найближчих 5-ти років. Погашення позички мало-би розпочатися в 1935-му році. Завдяки цьому наш Комітет має знайти таку форму допомоги новим утікачам з України, при якій ми мали би максимум гарантії в тому, що витрачені нами на допомогову акцію гроші ми зможемо отримати назад і своєчасно повернути Офісові Нансена.

— Яку-ж гарантію ви можете мати від людини, яка тікає сюди голодна, майже гола, а дуже часто хвора, або ранена? А як-раз ця остання категорія людей потребує негайної допомоги. Нові біженці потребують кожного дня значних видатків, і ми не в стані весь цей тягар брати на себе, особливо тепер.

— Ми це дуже добре розуміємо. Через те ми й вживали заходів, щоби роздобути для допомоги втікачам з України якісь засоби. Ми знаємо тако-ж, що коли де-небудь трапляється велика повінь, або катастрофичний землетрус, або яке-небудь інше стихійне лихо, то тій країні, де це трапляється, коли не всі, то багато держав поспішає з посильною допомогою. Біженецтво — це гірше від будь-якого стихійного лиха, бо біженець не тільки губить все своє майно, він залишається без жадних засобів до життя, а залишаючи свою батьківщину та попадаючи до чужої країни, він немає навіть тих можливостей улаштуватися на працю, яку мають в даній країні всі інші чужинці. Завдяки тому, що Румунія має неприємне большевицьке сусідство, біженці в першу чергу попадають на її територію. Само собою зрозуміло, що тягар біженецького лиха не мусить і не може нести сама Румунія. Вона мусіла б звернутися до Ліги Націй. Коли ми просили допомоги, то ми були певні, що нам асигнують, по перше, більші засоби, а по друге, — видадуть не позичку, а безповоротну допомогу. Отримавши позичку, ми тако-ж маємо на увазі давати допомоги у формі позичок. Даватимемо невеликі суми або яким-небудь фахівцям, які могли б зайнятися кустарним промислом, або на подорожні видатки тим біженцям, яких поща-

стити улаштувати на працю, або нарешті заарендуємо який-небудь маєток, або певну кількість землі й улаштуємо на ній по можливості більшу кількість біженців.

— Серед біженців більшість селяне, хлібороби. Ні робітників, ні інтелігенції майже немає.

— Отже мені й доручено нашим Комітетом з'ясувати, скільки є біженців, які не улаштовані ще ні на яку працю, хто вони по фаху, по національності, скільки серед них жінок, дітей, де вони перебувають, хто та в який спосіб опікувався ними до цього часу? І нарешті — з'ясувати можливості найширшої і найраціональнішої допомоги, дотримуючися тих тяжких умовин, в які поставив нас Офіс Нансена. Приймаючи-ж на увагу, що на Україні зараз панує страшний голод та що зимою він прийме ще жакливіші форми, ми передбачаємо, що цієї зими кількість біженців буде ще більшою. Бо коли до цього часу люде тікали сюди, рятуючися від большевицького терору, від неможливих умовин життя, то тепер людей гнатиме примара голодної смерті.

— Ми тако-ж цього боїмося і збільшуємо охорону Дністра.

— Мушу вам сказати, що большевики цього бояться ще більше, ніж ті країни, до яких тягнуться біженці. Ними й зараз все зроблено, щоби унеможливити втечу за Дністро. Тим часом біженецтво набирає масового характеру. І ніякі засоби охорони з обох-боків Дністра його не припинять. Буде ще більше жертв, ще більше трагедій, і тільки. Бо коли людині доведеться вибирати між певною смертю від голоду, чи на тяжкій примусовій праці і смертю від куль пограничників, то він не вагаючися вибере останню. Бо тут у нього все-ж таки є надія проскочити смугу смерті і врятуватися. Передбачаючи це, ми маємо на увазі скласти відповідний меморіал до Офісу Нансена і просити його, щоби він асигнував більш поважну суму в 6-7 мільйонів леїв для негайної допомоги прийдешнім утікачам. Ми знаємо, як довго тягнуться такі справи і хочемо, щоби радили над ними не тоді, коли людям уже треба помагати, коли треба давати їм їсти і забезпечити дах над головою, але заздалегідь.

— Це дуже добре, але я не покладаю великих надій на можливість допомоги з боку Офісу Нансена.

— Ми маємо ще більше підстав не захоплюватися цими надіями. Тим часом — ми вважаємо за наш обов'язок зробити все, що буде в наших силах.

— Чи не практичніше було би, щоби ви добилися можливості перетранспортування нових біженців куди-небудь в інші країни, де є вільні землі і де весь хліборобський елемент міг-би в короткому часі не тільки стати на власні ноги, але поступово сплачувати й ті видатки, які на них будуть зроблені.

— Ми й це тако-ж передбачаємо і наші делегати при Офісі Нансена піднімуть і це питання. На жаль, ми не можемо в цій справі дати конкретного плану, бо не знаємо, яка б саме країна погодилася прийняти нових утікачів, але сконкретизувати цю думку мусів би сам Офіс Нансена, який має для цього всі можливості. Тепер же ми хотіли би мати статистичний матеріал відносно загальної кількості біженців, в першу

чергу за 1931 і 1932-й роки, з зазначенням їхнього віку, фаху та національності. Чи не міг-би я про це просити вас, як що ви такий матеріал маєте?

— Зараз! — І п. інспектор дав наказ вартовому, який на дзвінок зайшов до кабінету, щоби покликали комісара, який відає біженецькими справами. Тим часом, звертаючися до мене, п. інспектор зауважив:

— На мою думку, ви мусите опікуватися всіми біженцями з України, незалежно від їхньої національної приналежності. Цим принципом керується зараз Молдавський Комітет, який опікується не тільки молдаванами, але й українцями, й німцями. Що-до німців, то з ними ми маємо найменше клопоту, бо маємо угоду з німецьким урядом про те, що він усіх німців, утікачів з совітського союзу, бере до Німеччини. Так само й що-до використання цих грошей, які ви тепер отримали від Офісу Нансена, вам належало би порозумітися з Молдавським Комітетом у Кишиневі.

— Само собою зрозуміло, що ми будемо й хочемо співпрацювати з Молдавським Комітетом. Про це ми балакали в Букарешті з почесним головою цього комітету п. міністром Бесарабії Пантелеймоном Халіпою. Він радив нам, щоби наш представник, будучи в Кишиневі, зайшов до його заступника, професора Ебервайна. В принципі ми тако-ж не робимо жадної різниці між громадянами з терену України. Українцями ми вважатимемо тих, хто походить з території України та хто задекларує себе українцем і житиме тут по українських документах.

В цю хвилину до кабінету ввійшов комісар.

Пан інспектор Маймука, звертаючися до нього запитує:

— Чи отримано вже всі відомості про кількість біженців та чи зможете ви зараз дати статистичні відомості про них?

— Ні! Ще не з усіх повітів отримано відомості. Вони мали би надійти протягом найближчого тижня. За 10 днів ми їх мали би вже переслати до головної дирекції поліції в Букарешті.

— Тоді, — кажу я, — ми їх отримаємо в Букарешті. А чи багато біженців зараз в Кишиневі і де вони містяться?

— Лишилося порівнюючи не багато. Докладніші відомості про це вам дадуть у Молдавському Комітеті, який ними тут опікується.

— А до кого мені належало би звернутися в біженецькій справі в Тігіні та Четатеа Альба?

— До відповідних кестур (районна поліція), та до відділів Молдавського Комітету.

Я встаю й хочу прощатися. Але п. інспектор ще на кілька хвилин затримує мене і показує альбом з численними фотографіями, на яких зафіксовано окремі моменти біженецьких трагедій на Дністрі та їхнього життя в біженецьких притулках.

— Це, пояснює він одну з фотографій, — жінка, на очах якої большевики забили її чоловіка. Наші вартові принесли його на берег уже неживим.

На фотографії схоплено глибоке сніжне поле, на якому лежить

труп селянина, коло нього плачуча жінка, а в невеликій віддалі румунський вартовий прикордонної охорони.

— А це, — показує п. інспектор на фотографію немовляти, — дитина, яку наші вартові підібрали на леду. Мати, батько і ще одна дитина провалилися й пішли під лід. Цю дитину мати тримала на руках, але коли провалилася і почала тонути, то кинула її на лід. Це врятувало дитину.

— А це труп жінки, забитої ручною гранатою. Зважаючи на те, що забили її на совітській половині Дністра, вона так і лишилася лежати на річці. Труп нещасної жінки клювали ворони аж поки не прикрило її товстою пеленою снігу.

— Це ліс біля Оланешт, в якому в одну ніч загинуло коло 60 біженців, а це ранені в ту-ж саму ніч, які або добігли до нашого берега самі, або яких підібрали наші вартові й відправили до бесарабських шпиталів.

Що не фотографія, то клаптик кривавої трагедії. Це-ж зафіксовано фотографічним апаратом лише дуже незначну частину того, що відбувалося вже на самій межі, або й на румунському березі, бо большевицькі мисливці на людей стріляли в біженців навіть і тоді, коли вони попадали до румунської частини Дністра.

А скільки таких-же кривавих трагедій відбувалося й відбувається в большевицькій прифронтовій смузі?

Про це знають лише большевицькі чекисти.

Мешканці прикордонної смуги оповідають, що їм не тільки доводиться часто чути рушничну та кулеметну стрілянину, але й вибухи гранат та гарматних стрілів.

Закінчивши перегляд фотографій — цих убійчих документів большевицького варварства — я дякую п. інспекторові за його доброзичливість, прощаюся з ним і вихожу по сходах на подвір'я.

Сонце вже сідало. Алейки були вогкі. А квіти, які поливали з кишки, пригвинченої до водопроводу, блищали під проміннями сонця і наповнювали повітря приємними пахощами.

На вулиці торохкотіла одноконка, чути було молодий дівочий сміх, а десь далі дзвонив трамвай.

— Щаслива країна, подумав я, щасливі люде, і я щасливий, і всі ми, які живемо не на совітському кладовищі, а по-за його межами.

Не солодко нам на чужині, тяжко здобуваємо життєвий мінімум, часто терпимо матеріальні злидні, сумуємо за рідним краєм, особливо коли нам дають відчути, що ми гості, і то небажані гості. Короче кажучи, маємо чимало прикростей і болячок, але хіба їх можна порівняти хоча би тільки з трагедіями Дністра? А там, глибше за Дністром, там же ще гірше і ще безпросвітніше. Там — жах!

І значна доля вини за нього лежить на Європі. Не тільки через те, що вона дає позички большевикам і купує товари примусової невільничої праці, але й через псевдо-боротьбу з большевизмом у себе вдома.

Большевики всюди одверто організують різні червоні дні, підбурюють безробітніх, стають на чолі так званих голодних походів,

займаються шпигунством, висаджують у повітря собори, пускають у провалля потяги і взагалі займаються кровопусканням.

Чи дозволяють що-небудь подібне у себе большевики? Там навіть комуністи не сміють мати власної думки. Там не тільки антибольшевицький виступ, але навіть вольно-думство карається смертю.

Було-б нормальним наколи би до большевиків по-за межами совітського союзу пристосовувалися ті-ж самі методи боротьби, якими користається Москва у відношенні до ворогів комуністичного режиму у себе.

Тим часом, не будучи приклонником варварських методів і не вважаючи наган за переконуючий аргумент, я би знайшов доцільніші та культурніші, а головне радикальніші, методи боротьби.

Я би всіх комуністів відправляв до совітського союзу, до їхньої ідеологічної батьківщини.

Зважаючи на те, що психологія власника є одною з головних ознак «буржуазної контр-революції» і перечить засадам комунізму, — майно комуністів мусить бути skonфісковано, або, вживаючи комуністичну термінологію, — націоналізовано.

Майно це мало б бути вжито для організації притулків та для допомоги бідним і безробітним, короче кажучи, для потреб пролетаріату. Ті засоби, які витрачалися на утримання комуністів у в'язницях тако-ж слід було-б уживати на допомогу безробітним.

Цим шляхом не фабрикувалося б комуністичних мучеників, в значній мірі зменшилося б безробіття, а саме головне це те, що гарячим пропагандистам комуністичних ідей була би дана змога прикласти їх на практиці, а чари комуністичного режиму відчуті на власній шкірі.

Гарантую, що дев'яносто відсотків з нинішніх московських закордонних стипендіятів було б розстріляно за контр-революцію, а решта на віки вилічилася б від комунізму.

В самій же совдепії з комунізмом буде покінчено протягом самого короткого часу, звичайно, при тій умові, коли висланому комуністові поворот до некомуністичних країн буде абсолютно заборонений. А наколи б він пробрався туди нелегально, то, незалежно від тих мотивів, якими б він керувався при цьому, карати його належало б дотримуючися так само засадничих принципів комунізму, карою смерти.

(Далі буде).

Дмитро Геродот.

Українсько-Кавказько-Туркестанський день у Комітеті Франс-Оріан у Парижі

5 грудня 1932 року.

Друзі оцінюються в дні смутку і отож Комітет Франс-Оріан вирішив якраз в ці дні влаштувати у себе день народів, які прагнуть досягнення своєї свободи, щоб показати тим, яке є справдішнє відношення французького громадянства, незалежно від тої чи иншої політики, до національних ру-

хів пригнічених народів. Як ми вже писали, програм дня складався з закритого засідання Комітету Франс-Оріан для студій українського, кавказького і туркестанського питань, з товариського обіду, з етнографічної виставки, лекції проф. Олександра Шульгина і нарешті концерту, в якому взяли участь артисти українські й кавказькі.

Закрите засідання Комітету Франс-Оріан розпочалося о 11 год. Були на ньому присутні: голова Комітету П'єр Ле Най, був депутат, заступники голови адмірал Марне, міністр Шарло, генеральний секретар, постійний уповноважений і фундатор Т-ва журналіст Абдон-Буассон, секретар Т-ва п. Конар та інші присутні у Парижі члени Т-ва.

З українців і кавказців, членів Т-ва, були присутні: проф. О. Шульгин, А. Чхенкелі, п. Бамат, І. Косенко, А. Топчибаші та інші. Зауважили ми тако-ж присутність кн. Галіцина, що репрезентує російську течію, яка визнала самостійність України, Кавказу, Туркестану, і мислить собі Росію, як однаціональну державу в межах Московщини.

По закінченні о 12 год. 30 хв. засідання Комітету, присутні на ньому і запрошені гості перейшли до їдальні, де був приготовлений товариський обід приблизно на 60 душ. За головним столом зайняли місце Голова Т-ва п. Ле Най, праворуч коло нього проф. О. Шульгин, ліворуч А. Чхенкелі, далі члени президії К-ту Франс-Оріан, інші представники народностей і гості.

Серед присутніх на обіді треба відмітити: представника Офіса Нансена у Франції п. Паона, п. голови Ген. Ради Союзу Укр. Емігр. Орг. у Франції п. Шумицького, ген. Удовиченка, д-ра Гамбашідзе, ген. Квінітадзе, п. Бокитька та інших.

На початку обіда кількиразово присутні були зфотографовані для бюлетеня Т-ва Франс-Оріан.

За шампанським голова Т-ва Ле Най виголосив промову, яку подаємо в перекладі і повністю:

Панове,

Ви остільки численні і поважні, що мені, як голові, здається неможливим підняти бокал шампанського без того, щоб не прикрасити цей жест кількома коментарями.

Моя перша думка про того відсутнього, що був цінним і вірним другом нашого Комітету, про генерала Віє. Ми його провели вчора в Валь-де-Грас і оточували там його в останній раз. Я посилаю його близьким у вашому імені вираз нашого схвилюваного почуття.

І я почувую, що я можу одігнати від себе сум лише бачучи коло себе старих друзів, що беруть участь у ній трапезі — п. Шульгина, голову Української Місії, п. Чхенкелі, посла Грузії. Разом з ними Азербейджан, Північний Кавказ і Туркестан боляче здивовані дипломатичною подією, що дає перевагу утискувачам їхніх народів.

Протягом ранішніх обговорень ми спокійно переглянули становище і прийшли до висновку, що зовсім не слід уявляти собі чогось в чорному світлі.

Франція остільки-ж завтра, як і вчора, не може і не хоче одступити від своєї традиції гостинності і щирости відносно тих, хто жде ще часу визволення.

О, мої панове! Свобода! Молоді й сильні народи одержали її лише 15 років тому, хоч вzywали до неї протягом віків.

Могильна плита тяжко піднімається. Ви за неї взяли з завзяттям. Вона ще не рухається, але з вами раса, мова, минуле; вони вzywають до енергії патріотів. Лишайтеся довірливими!

Я згадую собі, як підчас одної з подорожів по країнах Середзем'я я зустрів дну сумну і чарівну невдачницю. Я шукав слів утіхи. Я не встиг їх вимовити. Дівчина славного роду, якій всесвітній катаклізм приніс стільки горя, хоробро всміхнулася

і називаючи себе по імені сказала — «це ім'я означає надію».

Дозвольте до вас, наших друзів, над якими часово затьмарило, приложити цей спогад із Сходу. Українці, грузини, горці Кавказу, азербейджанці, туркестанці, на вашому боці всі симпатії Франції; хай дух ваш не слабшає у вашому завзятому потязі до свободи, ви маєте одне й те ж ім'я. Воно визначає «надія».

На цю гарячу промову голови, що їй однодушно плескали всі присутні, одповів в імені присутніх представників України, Кавказу і Туркестану п. А. Чхенкелі слідуною промовою:

Панове,

Мені доручено, і я це роблю з приємністю, висловити в імені представників України, Туркестану, Азербейджану, Північного Кавказу і Грузії нашу щиру подяку членам Комітету Франс-Оріан за ріжні маніфестації, що вони їх улаштувають в цей мент і що присвячені нашим країнам. Ми заінтересовані в тому, щоб наші французькі друзі мали нагоду бачити і цінувати деякі цінні предмети штуки, кільки літературних видань, наші пісні, наші танки, що ми могли, не дивлячися на наше емі граційне становище, їм сьогодні показати. Особливо за допомогою штуки, науки і літератури хочемо ми робити нашу пропаганду і таким чином знайомити з нашими країнами Францію, в якій ми знайшли щиру гостинність і моральну підтримку. Традиційна симпатія Франції до пригнічених народів є тим більше слухною, що народи, які ми репрезентуємо, проводять боротьбу за повернення свободи, боротьбу жорстоку і безпереривну.

Я особливо вдячний в імені України, Туркестану і всього Кавказу голові цього банкету п. Ле Наяв за гарні і підбадьоруючі слова, що він їх звернув до представників цих країн, і п. Абдон-Буасонові, якого ініціятиви ми завдячуємо цей день.

По обіді о 2 год. 30 хв. в одній з саль Т-ва було відкрито етнографичну виставку народів України і Кавказу. Чотири кути саль були відповідно зайняті українцями, грузинами, верховинцями Північного Кавказу і азербейджанцями. Над кожним відділом висів національний прапор і напис країни. Українська виставка мала дуже гарний вигляд і складалася більш, як з 200 предметів: посуду, вишивок, килимів, одягів, різблених деревляних виробів, книг, листівок, портретів, картин, музичних струментів і т. п. Найкращою була збірка посуду і вишивок родини Шульгиних, чимало для виставки постачила Бібліотека ім. С. Петлюри у Парижі, а тако-ж п-во Єремєвих, Половиків, Плеваків, п. Милоцький, п. Перебийніс і т. д.

На час виставки прибуло так багато народу, що довелося гостям заходити до саль, щоб все оглянути, по черзі. По загальному признанню, виставка, хоч на швидку зроблена, мала великий успіх.

Після першого огляду виставки вся публіка, якої набралось до 400 душ, перейшла до концертної саль Т-ва, щоб почути лекцію проф. Шульгина і після неї концерт.

Лекція почалася о 3 год. 30 хв. передмовою голови Т-ва Франс-Оріан п. Ле Ная, що висловив вдоволення Т-ва з того, що воно в своїх стінах вітає Україну, Кавказ і Туркестан.

Далі забрав слово проф. О. Шульгин, промову якого подамо пізніше. Закінчення лекції публіка зустріла однодушними оплесками, а члени Комітету Франс-Оріан і представники Кавказу і Туркестану дякували промовцеві за влучне висловлення спільних ідей.

Під час перерви по лекції, публіка ще оглядала виставку, а потім о 4 год. 30 хв. почався концерт, що склався із співів, музики і танців.

З українського боку з великим успіхом виступали артист-бандурист п. В. Ємець, співачка пані Зіна Горлевська (в національному одязі) і дітян-танцюристи: Влодко Стасів і Ткаченівна. Витовчена гра п. Ємця, глибо-

кий і сильний голос пані Горлевської і легка грація дітей, що зовсім вільно й добре танцювали, знайшли повне признание у добірної публіки, що заповнила по береги велику салю Т-ва. Великим успіхом користувалися тако-ж і кавказькі співаки і танцюристи, і серед останніх особливо панна Топчибаші, що з надзвичайною грацією протанцювала азербейджанський танок. На лекції п. О. Шульгина і на концерті зауважили ми крім інших визначних гостей присутність відомого адмірала Тєпрата та не менше визначного генерала Анріса.

Закінчився укр.-кавказько-туркестанський день Т-ва Франс-Оріандесь о годині 6 вечера при повному і широму вдоволенні тих, хто його влаштував і гостей. Українці, кавказці і туркестанці можуть лише бути глибоко вдячними Т-ву Франс-Оріан за це свято, що припало на смутні дні підписання пактів з ворогами свободи народів, але маніфестація кращих представників французького народу, що вже по суті становища свого в Т-ві пильно і компетентно слідкують за подіями на Сході, доводить, на чиєму боці симпатії французького громадянства і встановлює неписану, але міцну дружбу українців, кавказців і туркестанців з їхніми французькими друзями.

I.

Новий здобуток.

Українське суспільство може з утіхою констатувати нове національно-культурне придбання. 12 листопада м. р. відкрито Український Технічно-Господарський Інститут позаочного навчання в складі 3-х відділів: агрономично-лісового, хемико-технологічного та економічно-кооперативного, при яких намічено цілу низку популярних технічно-господарських фахових курсів, як то: суспільної агрономії, оброблення шкіри, олійництва, миловарства, практичної фотографії, бухгалтерії, контролі годівлі та продукції худоби, межовий курс, курс лісових наук, креслення, цеглярства, птахівництва, крілярства, пасішництва та чужих мов (*).

Урочистість відкриття відбулася в одній з аудиторій Української Господарської Академії в Подебрадах на Чехах. Збори відкрив ректор Академії проф. Іваницький, і після привітання гостей виголосив промову про значіння такої культурної події, як заснування Українського Технічно-Господарського Інституту позаочного навчання:

«Українська Господарська Академія починає нову справу — поширення знань серед ширших верств нашого народу способом позаочної освіти. Не вважаємо закінченою нашу справу високошкільного навчання на факультетах Академії, але тимчасово припиненою. Готові продовжувати її й далі, і не тратимо надії, що прийдуть ліпші часи, що можливості до цього дадуть нам. Але нині, не маючи праці навчання на факультетах, тим більше сил і уваги можемо скеровати на цю нову справу.

Починаємо справу, нову не тільки для нас, для тих, хто працює в Академії і працюватиме в УТГІ. Ця справа нова взагалі для української культурної чинности, оскільки вона органі-

*) Проспекти на бажання безплатно висилає секретаріят УТГІ (Ukrainkã Hospodãrskã Akadem'e, P o d e b r a d y, Tchecoslovaquie).

зована на так широку скалю курсів систематично-проведеної позаочної освіти, що мають дати повний закінчений цикл фахових — технічних і господарських — знань. З цього погляду УТГІ є явищем хронологічно першим в українській культурно-освітній чинності, як хронологічно першою високою школою технічною була й УГА. Отже, розпочинаючи цю нову справу, започатковуємо й нову традицію в українській праці культурно-освітнього характеру. Звичайно, це підносить значіння УТГІ по-за рамки інтересів УГА, її персоналу та учнів, робить з УТГІ ще один з шаблів нашого національно-культурного поступу, вносить ще одну ініціативу в нашу національну чинність. Але все це робить нас і відповідальними за справу УТГІ, вимагає великої праці і доброї організації.

Кожна нова справа тяжка і може викликати різні сумніви. Але маємо надії на успіх. Ці надії подають нам наші учні своїми листами, в яких вітають наш почин, бажають успіху та підкреслюють потребу таких курсів. Ці надії збільшують нам і країні організації, що підтримують цю ініціативу і допомагають нам. З особливим признанням згадуємо тут «Сільський Господар» за його цінну допомогу.

Маючи цю прихильність і підтримку в самім Краю — не можемо сумніватися в успіху. Але, звичайно, мусимо рахуватися і з різними утрудненнями, особливо у зв'язку з загально-світовим тяжким економічним станом, а українських земель та самої УГА зосібна. З цих утруднень старатимемося вив'язатися.

З такими надіями та при таких обставинах стаємо до цієї нової праці та хочемо, щоб ця праця, як і вся 10-літня чинність Академії, дала нашому народові, нехай малі, муравлині, але все-ж таки нові й нові цеглини до фундаменту добробуту й незалежності. З такими надіями й бажаннями відкриваємо УТГІ.

Відтак вітав відкриття УТГІ голова Товариства Прихильників УГА проф. д-р Матюшенко, який підкреслив, що завдання, яке поставило собі Товариство Прихильників УГА — знайти серед українського громадянства фінансову підтримку для УГА, було спробою, одночасно певним ризиком. Дійсність показала, що надії не завели, українське громадянство жваво відгукнулося на заклик і виказало, особливо на теперішні тяжкі часи, жертвеність.

Але Товариство Прихильників УГА, турбуючися долею УГА, не обмежило своєї діяльності підшукуванням коштів для допомоги Академії. Воно зайнялося тако-ж ідеєю заснування Інституту позаочного навчання. Ідея ця, що була обговорена в кількох нарадах з персоналом Академії, зустрілася з прихильним відношенням. Тоді було розпочато підготовчу працю, яка привела до того, що сьогодні ми урочисто відкриваємо нове огнище української фахової освіти. Цей Інститут є першою в українських умовах установою такого роду, він має йти новим, ще невипробованим шляхом.

Значіння його для нас, для української культури, є далеко більше, ніж подібних установ у інших націй. Значіння це збільшується ще тим, що Інститут методами своєї праці дасть можливість українцям, розкиданим по цілому світі, почувати себе зв'язаними з цим національним осередком освіти. З другого боку, підпертя нашої акції рядом громадських організацій в Краю робить Інститут уста-

новою особливою, в житті якої зацікавлений широкий загаль український, який близько стає і до самої установи, ближче ніж це мало місце у відношенні до інших шкіл, що обслуговували еміграцію.

Ще багато праці перед нами, але й вже досягнуте свічить про високу культурну зрілість українського громадянства, що виявило розуміння вартости господарської високої освіти. свідчить і про велику енергію УГА, яка й в ці тяжкі часи не склала рук, а в нових формах виявила свою активність. Все це дає надію, що нова установа житиме і розвиватиметься. Товариство Прихильників УГА бажає її праці якнайбільшого успіху.

По зачитанні численних привітань, ректор проф. Іваницький подає інформаційний звіт що-до організації сучасного стану та завдань УТГІ. Організація Інституту базується на існуючій організації Академії. Програми Інституту такі самі, лише по-за тим намічено організацію цілого ряду популярних викладів з окремих фахових курсів та предметів. По даним секретаріату УТГІ; на день 12 листопада було подано формальних прохань на різні відділи і курси 66 особами. Найбільше петицій з Галичини — 44, з Волині — 13. Є прохачі з Франції, Румунії, Америки та инш. Інститут уже приступив до формального зараховання студентів та курсантів на відділи агрономічно-лісовий та економічно-кооперативний, і фактично розпочав навчання на цих відділах. На хемико-технологічний відділ прохання надходять, і в міру зголошення достатньої кількості студіюючих буде відкрито навчання і на цьому відділі.

Перед Академією стоїть важливе завдання — спопуляризувати ідею позаочного навчання між українськими масами. Звдячністю треба констатувати, що українська преса дуже прихильно поставилася до акції Академії і присвячує їй належну увагу.

Скромну урочистість ректор проф. Іваницький закінчив закликком до буденної праці на користь розвитку української культури.

К.

Україна й українці в Британській Енциклопедії.

Маємо перед нашими очима славнозвісну 24-х томову «The Encyclopaedia Britannica» 14-го видання 1929-30 р. р. Ця енциклопедія заснована в 1768 році, має тепер 3.500 співробітників і видається в Лондоні та Н'ю-Йорку. Крім Англії, Британської Імперії та Сполучених Штатів Америки, вона обслуговує й інші численні краї і є вельми розповсюджена. Завдяки ласці п. А. W. Peters'a з Лондону і його допомозі в перекладі, за що складаємо йому нашу ширю подяку, ми мали можливість простудіювати її і, звісно, перш за все з українського боку. Отже, маємо намір подати тут до відома українського суспільства те, що ми знайшли в ній про Україну та українців. З огляду на дуже численний

найдений матеріал та брак місця тут, ми були змушені обмежити наші коментарі чи критику, та в де-яких місцях скоротити зміст.

* * *

У к р а ї н а . — «СРР Європейської Росії, визнана совітським урядом у грудні 1920 року, коли був підписаний трактат, що встановив зносини між Україною та ССРР. Площа — 481.730 кв. к. Населення (1926 р.) 28.887.007».

Далі зазначаються її кордони. На долученій до цього тома мапі Росії ледве можна помітити Україну, проте, коли пильно придивитися, то можна знайти напис «Україна» та її малопомітні совітські кордони.

Далі слідує змістовне резюме археології, геології України, сільського її господарства та промисловости, мінерального багатства, шляхів та населення. Автор цієї праці Miss R. M. Fleming, бібліотекарша Географічного Т-ва м. Aberystwyth, користується переважно совітською статистикою та літературою, і подає у відділі «населення», між иншим, фізичний тип українців, та кінчає, кажучи, що: «їхня мова почала відрізнитися від великоросійської в XI віці і до дальшого відокремлення тих народів послужило татарське панування та наступне поневолення України литовським та польським режимами, що значно збільшили його. Вживання великоросійської мови в шкільництві та в друкарстві спричинилося до неписьменности українських селян. В 1926 р. письменних серед українців було 41,3 відс., а серед росіян 45 відс. Тепер українська мова є мовою офіційною республіки і сучасна мовна воля має за наслідок значний розвій виховання, і Україна займає тепер 3-тє місце в Росії що-до здійснення плану виховання, не дивлячися на те, що тут, як і скрізь в Росії, є ще багато дітей, що не отримують освіти. Київ, Харків та Одеса мають навчальні та наукові інститути, а музей і мистецькі галереї Київа славнозвісні».

Історія України належить перу нікого иншого, як новітнього «сменовеховця» князя Дмитра Святополк-Мирського, і представляється так:

«Нарід України походить переважно з рутенів, які були емігрували з півночі, тікаючи від пригнічення польських та литовських князів і шляхти. Тікали вони до «україн» — прикордонних земель, були призвані потім литовським режимом, формували вільні демократичні громади і були відомі, як козаки. Згодом Україна уявляє частину Польсько-Литовської імперії до 1667 року. Схід від Дніпра, був відданий Росії Андрусівським трактатом. Решта-ж була абсорбована Росією підчас другого поділу Польщі в 1793 році».

«Великороси дивляться на рутенів, як на приналежних до російської нації, а їхню мову вважають за діалект. В середині XIX в. почався сепаратистичний рух, сполучений з ім'ям рутенських вченого Костомарова та поета Шевченка. Політичним їхнім ідеалом було об'єднання всіх рутенів, включаючи і галичан, в одну українську націю. Україно-

фільський рух набув сили і став важливим фактором в політиці Східної Європи особливо після вибуху світової війни».

«Роспад Російської імперії в 1917 р. та наступний крах Габсбургської монархії дали можливість реалізувати український ідеал. В березні 1917 р. було подано Тимчасовому Петроградському урядові формальне прохання визнати українську автономію та 19 квітня Українське Національне Зібрання в Києві вибрало Раду, яка була визнана Тимчасовим Петроградським урядом в серпні. 20 листопада, в час большевицької революції в Петрограді, Рада проголосила Українську Народню Республіку, на незалежність якої було погодилися принципово і большевики, і що не викликало зауважень з боку центральних держав, які прийняли українських делегатів на Брест-Литовську конференцію для переговорів про сепаратний мир.

В січні 1918 р. становище погіршало. Большевицький уряд, встановлений в Харькові, зробив швидкі заходи проти «компромісової» Київської Ради, а в Брест-Литовському Троцький завив, що сепаратний мир з Україною спричиниться до злому переговорів з совітською Росією.

Вісти-ж з України були непевні. Центральні Держави відчували негайну потребу в постачальній базі Південної Росії і 9-го лютого підписали мирний договір з УНР. Наступним договором, підписаним 12-го, Україна погодилася *inter-alia* постачати провіант і т. д. у обмін на мануфактуру. Притиснутий большевиками, український уряд в березні покликів на поміч Центральні Держави. Німецьке та австрійське військо окупувало Україну, особливо з завданням забезпечити виконання договорів що-до провіантів, що були куди значніші, ніж гадали. Відозва германського генерала Айхгорна, що наказав приступити до збірки врожаю, викликала сварку з Радою, яка була розпущена німцями, і які зробили з Скоропадського гетьмана України.

Велике хвилювання наступило серед селян, які вимагали реставрації УНР і 30-го липня ген. Айхгорн був забитий. Перемир'я з совітською Росією було заключено в травні. В листопаді-ж, з розпадом Центральних Держав, повстав рух проти гетьмана на чолі з Петлюрою, бувшим членом Ради. Скоропадський був скинутий і Петлюра з Вінниченком, бувшим президентом Української Народньої Республіки, стали самочинно диктаторами в Києві. Вони-ж оголосили злуку України з Західною Українською Республікою, що повстала у Львові заходами галицьких рутенів, що і дало привід до короткої війни з Польщею, якій Антанта надала мандат на Галичину. Петлюра пішов на поміч львівському урядові, що був zagrożений приходом з західного фронту польських легіонів ген. Галера, але там українці потерпіли рішучу поразку.

В лютому 1919 р. Петлюру вигнано з Києва большевицьким повстанням. Він з своїм озброєним оточенням притулився у Східній Галичині. В 1920 році він сполучився з поляками проти большевиків. А тим часом у березні 1919 року сформувався другий совітський український уряд, але було його розпущено в червні, коли «білі» Денікіна захопили Харьків. Далі, в грудні совітські сили взяли знову Харьків та Київ,

Ялинка для українських дітей в Парижі 25 грудня 1932 року.

а Одесу в лютому 1920 р., і третя Українська совітська республіка була встановлена. В травні 1920 поляки з військом Петлюри зайняли було велику частину України, з Києвом включно, але були змушені відступити, коли російські совітські війська пішли у наступ. Згідно з Ризьким трактатом (12 жовтня 1920 р. та 18 березня 1921 р.) Польща та Росія визнали незалежність України. 28 грудня 1920 р. було підписано російсько-український трактат, який встановив зносини між двома совітськими республіками».

Далі цитуються трактати та торговельні договори, що підписала Україна, окремо чи спільно з совітською Росією, з різними державами.

«6-го липня 1923 р. конституція ССРСР була затверджена і Україна стала його членом-складником. У вересні 1924 р. автономна Молдавська ССР була сформована, яко частина України».

Українська література. «Українці — це нащадки південних росіян київської доби, і тому мають право дивитися на російську літературу 11-го та 13-го віків, як на українську, але з огляду на те, що літературна традиція заховувалася лише у Московщині, ця доба буде трактуватися в російській літературі цієї енциклопедії. Є різниця між південно-російськими останніми хроніками 13-го в. та українським відродженням 16-го в. Мова цього останнього відріж-

нялася від першого остільки, оскільки відрізнялася англійська мова середньовіччя від англо-саксонської цієї-ж самої доби.

Українська література 16-17 в. в. була цілковито опанована національною та релігійною боротьбою з Римом та Польщею. В перших її кроках спочатку вона мала свій центр у Галичині та Волині та дала геніальних полемістів, як, напр., Івана Вишенського (1586-1614 р.р.). Потім вона була зцентралізована в Києві та під впливом Петра Могили (1596-1647), Київського митрополита, позичила латинські методи для боротьби з латинцями.

Письменники цієї доби були полемістами, реториками та правописьцями і писали тако-ж вірші і драми, подібно латинській школі. Де-які з перших інтерлюдій 18 в. та останні були цікавими.

Згодом, в 17-18 в. в., Україна була позбавлена її найкращих інтелектуальних сил, які були притягнені Москвою, де церква 1700-1760 р. р. була опанована українськими священниками. Після 1750 р. українські міщане почали швидко русифікуватися, багато з них взяли зверхність в російським письмі. Дивись Гоголь. З тих, що залишилися українськими, найвидатнішим був мандрівний філософ та християнський епікур Гр. Сковорода (1722-1794). Вживана мова цієї доби була мішаниною української з церковно-слов'янською, польською мовою та прикінці 18 в. з елементами великоросійськими.

Український фольклор дуже багатий і оригінальний. Найкращий співний жанр, це т. зв. «думи» (збірки Антоновича, Драгоманова—1874-75, Катерини Грушевської 1927 р.). Вони мають історичну основу (козацькі війни 18 в.), але вони більше елегійні, ніж оповідальні. Є ще велика і багата відміна народніх ліричних пісень. Вони мали великий вплив на модерну українську літературу.

Перші публікації народніх співів, що були видані кн. Чертелевим (1819) та Максом Мовичем (1827), були важливими пунктами для перших кроків українського модерного відродження.

Українська модерна література датується від Івана Котляревського (1769-1838). Його трагедія Енеїди (1798) та комедія Наталка Полтавка (1816) є дуже зв'язані з традиційною російською літературою, але вживання місцевої мови було новиною.

Наступники Котляревського не піднімаються вище рівня провінційального Heimatkunst. Новий дух було принесено Тарасом Шевченком (1814-1861). Він родився селянином та кріпаком, факт, що збільшував характер виключно демократичний та сільський української модерної літератури.

В першому своєму творі Шевченко був романтичним націоналістом, а в останніх — інтернаціоналістом-революціонером. Шевченко мав глибокі коріння в українському фольклорі. Він став символом української національності. Його молодший сучасник Марко Вовчок (псевд. Марії Маркович, з роду Белінських—(1834-1907), великороска з роду, оповідає про селянське життя, що її й зробило взірцем доброї української прози. Переслідування українського руху на російській Україні, що завершив указ 1876 р., майже заборонний, сприяло до його розвою в Галичині, де вчені, як М. Грушевський (род. 1866),

емігрант з Росії, та Іван Франко (1856-1916) зробили із Львова центр української культури. Франко був тако-ж і галицьким, найвидатнішим тої доби новелістом. На російській Україні найвидатнішими письменниками були поетка Леся Українка (псевд. Лариси Квітки з роду Косач 1872-1913) та новеліст М. Коцюбинський (1864-1913)».

Б і б л і о г р а ф і я . Цитуються тут твори історії української літератури Єфремова, Дорошенка, М. Грушевського та гр. М. Тишкевича.

Отже, хоч ми і не звикли чути з уст російських князів подібне оповідання і трактування України, мусимо підкреслити, що з цих рядків дме такою тенденційністю, яка може задовольнити лише панів Панейків чи Петровських.

Проте, в Америці не бракує наших впливових діячів. Висловлюємо тому надію, що вони доповнять та справлять український відділ у наступному виданні енциклопедії, що має почати виходити в 1933 році.

(Далі буде)

Юрій Ягвєлїв.

З життя й політики.

— Роковини закінчення першої п'ятилітки. Її господарські результати. — Чи виконала п'ятилітка свої військові завдання. — Крах п'ятилітки і українські національні інтереси.

Як-що совітську владу зобов'язують ті речінці, які вона встановлює, то прийшов час великих урочистостей з приводу події, ще незнаної в історії людськості, події, яка має вказати нові шляхи всім народам всього світу. Першого січня 1933 року переможний пролетаріят ССРСР і його влада мали переможно й успішно закінчити виконання першої п'ятилітки.

П'ятилітній план мав бути своїм виконанням закінчений згідно з первісним проєктом 1 жовтня 1932 року. Проте, в зв'язку з господарськими труднощами в 1929 році декретовано було заведення з 1 жовтня по 1 січня так званого особливого кварталу, і таким чином закінчення п'ятилітки було перенесено на 1 січня. Знов-же XVI з'їздом ВКПб було постановлено закінчити п'ятилітку в чотири роки і таким чином остаточну дату її закінчення було визначено на 1 січня 1933 року.

Можна було б сподіватися, що в ССРСР, зважаючи на успішне закінчення п'ятилітки, — адже-ж там сумніватися в тому, що п'ятилітка закінчується повним успіхом є державним злочином, — відбувається в широкому масштабі велике пролетарське свято; можна було б думати, що ціла совітська преса зайнята обговоренням здобутих за ці роки досягнень, що в ній повно статей, перейнятих вірою й ентузіазмом.

Проте, хто б так думав і сподівався, той би глибоко помилився. Офіційно визнано, що п'ятилітку виконано з повним успіхом, а проте панує мовчанка про ці успіхи саме тоді, коли був би найбільш відповідний момент їх підкреслити і висунути. Здається, всі дані свідчать про те, що ця історична подія, єдину в історії людськості, совіти святкують з найбільшою скромністю.

Скромність совітської влади для нас є цілком зрозуміла. Ми знаємо, що у неї є дуже багато даних, щоб про дату успішного закінчення п'ятилітки згадувати як найменше. Проте, нам проминути ці роковини мовчанкою, йдучи за совітським прикладом, не має жадних підстав. Коли до своєї укоханої дитини — п'ятилітнього господарського плану — совітська влада тепер ставиться з такою явною неувагою і занедбанням, нам ставати на ці позиції немає жадної потреби. В своїх оглядах ми з увагою слідували за окремими етапами реалізації п'ятилітки, не повинні ми так само обминати дати її закінчення.

* * *

Що п'ятилітній господарський план кінчився повним крахом, повною невдачею — це твердження тепер вже не потрібує жадних доказів. Воно є очевидним, воно є по-за жадними сумнівами. Здають собі очевидно з цього справу і керівники совітського союзу, з цілком невластибою їм скромністю, і про свої успіхи й досягнення в зв'язку з закінченням п'ятилітки вперто мовчать. Починають розуміти це і найбільше твердолобі — даємо инше пристосовання совітській назві англійських консерваторів — з європейських большевизанів, які розбіраються в економічних проблемах.

В основі концепції п'ятилітки лежала ідея планомірного розвитку всіх галузів народного господарства, поєднаних в певну гармонійну цілість; реалізація плану відповідно до встановлених лімітів для окремих частин народне-господарського організму мала в результаті підняти на високий щабель розвиток продукційних сил країни й підвищити матеріальний рівень трудящих. Реалізація плану мала полягати не в досягненні певних цифр виробництва для окремих галузів промисловости та сільського господарства, а в захованні планомірности відповідно до встановлених норм у розвитку цілого народне-господарського організму. Ця ідея планомірности розвитку, плановости господарства, яка лежала в основі п'ятилітки, скрахувала в повному розмірі. Яке це виконання плану і яке це планове господарство, коли поруч з галузями народного господарства, де план виконано або не виконано, є цілий ряд глаузів, де план перевиконано. Адже-ж наявність такого перевиконання сама по собі є повним запереченням існування плановости в господарстві. В результаті п'ятилітки народне господарство СССР замість того, щоб, згідно з певнісіми наміченими проєктом, давати образ гармонійного і поєднаного між собою розвитку окремих складових його частин, уявляє хаотичну мішанину, в якій в одній частині план виконано, в другій не виконано, а в третій перевиконано. Кидається при тому в вічі перевиконання плану передовсім в двох ділянках народного господарства — по лінії капітальних вкладів у промислове будівництво і по лінії колективізації сільського господарства. Ціллю колективізації, як відомо, було одержати можливість мати з сільського господарства більші кошти для потреб переведення індустріалізації. Перевиконання по цих двох лініях яскраво доводить, що виконання плану, — там воно дійсно має місце, — осягнуто зовсім не з тими затратами і зусиллями, які малося на увазі при конструюванні п'ятилітки; є цей факт одною з яскравих ілюстрацій банкрутства цілої концепції, яка лягла в основу п'ятилітки.

В результаті п'ятилітки в країні совітів ми бачимо такий господарський хаос і безладдя, якому не може дорівнюватися стан ні в одній європейській країні з неплановим, хаотичним капіталістичним господарством. Відсутність сталої валюти, продовольчий хаос і утруднення, катастрофальне зниження якости промислових виробів, все далі зростаюча плінність робочої сили, зниження розмірів посівної площі, все дальше погіршення становища трудящих мас — це ті прикмети, які характеризують стан країни совітів в момент завершення п'ятилітки. І на тлі загального зубожіння і занепаду господарського життя, тепер особливо яскраво виявляється вся економічна недоцільність «краси і гордості» п'ятилітки, всіх цих

Представник Офіса Нансена п. Паон і голова Ген. Ради Союзу Е. О. у Франції у українській дитячій школі в Шалегі.

нових промислових гігантів, для яких бракує і машин, і сировини, які не мають ані досвідчених інженерів, ані вистачаючої кількості кваліфікованих робітників.

* * *

В закордонній пресі не один раз підкреслювалося значіння п'ятилітки з військового погляду. Вона, ніби, мала одною з своїх основних цілей дати ССРСР можливість поставити на сучасному технічному рівні військово-промисловість і піднести бойову силу совітського союзу. Ми в своїх оглядах обминали цю справу, оскільки совітська література із зрозумілих причин про неї не дає жадних матеріалів. Проте мусимо одмітити, що, оскільки п'ятилітка ставила собі по-між іншими тако-ж і цю мету, то вона так само не є осягнутою. Поведінка ССРСР в манджурському конфлікті з Японією в останньому році п'ятилітки, коли основні завдання у військовій області вже мусіли бути виконані, яскраво вказує, що ССРСР почуває себе неготовим до активної політики. Миролубство, яке виявив ССРСР в цій справі і яке він тепер старанно виявляє на всіх фронтах своєї закордонної політики, без усякого сумніву в своїй основі має свідомість неможливості агресивної політики, яка є неминучим наслідком загального провалу п'ятилітки.

* * *

Провал п'ятилітки мусить бути нами означений і оцінений з погляду наших національних інтересів. На протязі п'ятнадцяти останніх років це третій провал, третій крах, якого зазнають спроби російської експансії на Україні побудувати тут лад по своїй впадоби, не рахуючися з волею і потребами української нації.

В березні 1917 року впала на Україні влада імператорської Росії, основи якої побудовано поразкою під Полтавою і остаточним знищенням українських вольностей Катериною II. Більше сотки років влада імператорської Росії змагалася життя України, як і всіх інших недержавних народів імперії, скерувати в петербурзько-московське річище, аж поки спроба великої війни не виявила внутрішню суперечність і органічну слабкість царського режиму.

В 1919 році ганебно провалилася на Україні спроба білої Росії почати відбудову старої імперії в старих кордонах, почавши з «Юга Росії». Провалилася, хоч мала за собою піддержку Антанти, бо проти неї активно виступили українські народні маси. Їх акції, а не силам регулярної совітської армії завдячує свій упадок влада білих генералів. Тільки завдяки невивстаючій свідомості і організованості цих мас результати перемоги використали не вони самі, а совітська влада.

Совітська влада перейняла виконання на Україні з рук білих генералів тих завдань, які ставила собі тут імператорська Росія — завдань послідовної уніфікації. Поставлений нею на зразок петровської «Малоросійської Колегії» уряд УССР вповні і цілком підпорядковано московському керівництву. Рішачою роллю у здійсненні завдань уніфікації мав як раз відограти п'ятилітній господарчий план. Він був побудований на трактуванні господарства цілої ССРСР, як нерозривної єдності, на підпорядкуванні господарських інтересів України інтересам «соціалістичного цілого», конкретно — інтересам московського і петербурзького районів. Здійснення і реалізація цього плану обертали Україну з господарського погляду в нерозривну органічну частину ССРСР. Через те для нас крах цього плану, який мав скінчитися 1 січня 1933 року, має рівнорядне значіння з крахом уніфікаційних спроб на Україні царської Росії в 1917 році і влади білих генералів у 1919 році. Цей крах показує, що на Україні тепер чекає однакова доля в сякі уніфікаційні спроби, як білі так і червоні. Він показує з повною очевидністю, що час будування на Україні тих чи інших експериментів, однаково білих чи червоних, не рахуючися з волею і потребами українського народу — вже минув. Думаємо так, бо переконані, що в краху п'ятилітки на Україні відіграли велику роллю не лише бездарність і невідготованість совітських чинників, не лише утопійність і безвідставність, яка лежала в основі концепції п'ятилітнього плану, але тако-ж активний і пасивний спротив проти її переведення, що його виявили українські народні маси. Думаємо, що немале значіння в провалі п'ятилітки мали ті постійні хронічні утруднення і прориви, які ввесь час і мають місце на Україні; труднощі з переведенням колективізації, з засівами, із збором урожаю, з хлібозаготівлями, із сплатою податків і передплатою на державні позики, плінність робочої сили, низька продукційність і низька якість праці — всі ці з'явища мають в собі елементи спротиву переведенню п'ятилітнього плану. Через те все — закінчення п'ятилітки ми, мабуть, маємо право одзначити з більшим задоволенням, ніж самі більшовики.

Розуміється, ця невдача уніфікаційних совітських спроб є лише один бік справи. Переведення уніфікації шляхом здійснення п'ятилітнього плану совітській владі не вдалося. Але скільки витрачено в процесі реалізації цього плану і людських сил, і матеріяльних засобів! Як безжалісно визискувано весь час Україну! Коли зараз на Україні панує голод, коли там, як подає німецька преса, трапляються випадки людодства — то це є другий бік справи «успішного» завершення п'ятилітки. При цих обставинах налагодження більш-менш нормальних господарських відносин зв'язано з величезними труднощами. А не треба забувати, що крах п'ятилітки не є ще, на жаль, крахом її творців. Отже експериментаторство — рostrата людських сил і матеріяльних засобів — буде продовжуватися.

В. С.

З широкого світу

— Між Персією й Англією виник гострий конфлікт із-за скасування перським урядом концесії Anglo-Persian Oil Company.

— На 30. XI 1932 в Німеччині було 5.358.000 безробітних на утриманні страхового фонду і 2.600.000 на утриманні самоврядувань.

— Большевики принесли англійському урядові вибачення за наклеп «Известий».

— Президент Бразилії видав заборону саджати каву протягом 3-ох років.

У французькому парламенті поновилася група російських справ. На голову групи обрано Бержері, на генерального секретаря — Тореса. З пропозиції Івона Дельбо групою винесено резолюцію, одобряючу зложення франко-совітського пакту.

— В Італії відбулися антиюгославські демонстрації.

— Відновлено китайсько-совітські дипломатичні відносини.

— Мексика попередила, що за два роки вийде з Ліги Націй з причин великого грошового внеску.

— Подався до демісії голова Офіса Нансена Макс Губер. На його місце висовується кандидатура: лорда Сесіля проф. Ж. Вернера, італ. сенатора Чіраона і франц. предст. де Навая. Найбільше шансів на обрання має лорд Сесіль. Росіяне підпирають кандидатуру де Навая.

— Большевики заводять, з огляду на напружений революційний стан в ССРСР, так званий «єдиний паспорт». однаковий для всіх громадян. Паспорт буде складатися з цілої книги, до якої буде занесено всі деталі про його власника.

Од Редакції

З огляду на наші Різдвяні Свята наступне число «Тризуба» вийде в неділю, 22 січня.

Запишіть собі адресу

Української Бібліотеки ім. С. Петлюри в Парижі

41, rue de la Tour d'Auvergne. Paris 9.

відчинена: в середу 6—9, в суботу 4—9, в неділю 1—5.

Служба Божа в Українській Православній Церкві у Парижі

96, Bd Auguste Blanquie

відбудеться у неділю 8 січня с. р. о год. 10 рано.

Хроніка.

З життя укр. еміграції.

У Франції

— 4-ий з'їзд Т-ва б. Вояків Армії УНР у Франції відбувся в Парижі 31 грудня і 1 січня. Пройшов з'їзд у діловій атмосфері й залишив по собі добре вражіння.

31 грудня на урочистому відкритті з'їзду генеральний секретар Французької Федерації Комбатантів приколов до прапору Т-ва б. Вояків французький трикольор.

1 січня з'їзд положив вінки на могилу бл. п. Головного Отамана С. Петлюри та на могилу французького Невідомого Вояка.

Докладно про з'їзд буде подано в слідуючому числі «Тризуба».

— Приїзд до Франції п.-о. Бриндзана. 2-го січня прибув до Парижа знаний цілій українській еміграції п.-о. Іларіон Бриндзан. 3-го січня п.-о. Бриндзан мав нараду з представниками паризької парафіяльної ради, Генеральної Ради Союзу Ем. Орг. у Франції та Управи Т-ва б. Вояків Армії УНР у Франції, а також оглянув українську церкву в Парижі.

П.-о. Бриндзан пробуде у Франції три тижні, протягом яких він має відслужити служби Божі в Парижі, Шалеті і, певно, в Ельзас-Лотарингії.

Після того п.-о. повернеться назад до Польщі для докладу про стан української церковної справи у Франції і про вирішення цієї справи.

— Відвідини Шалетської Громади представником Офіса Нансена у Франції. 11 грудня минулого року завітав до Громади в Шалеті, разом з головою

Генеральної Ради Союзу Ем. Орг., представник Офіса Нансена у Франції п. Паон, який хотів ближче познайомитися з життям української колонії в Шалеті. На двірці в Монтаржі гостей зустрів голова управи Громади з членом управи, завідуючим культурно-освітнім відділом. В Громаді гості відвідали школу, в якій в той час провадилося навчання. П. Паон цікавився школою, її життям, засобами. Всі жадані інформації подав представникові Офіса завідуючий школою. У класі молодшої групи представника Офіса Нансена привітала учениця Науменкова й піднесла йому букет живих квітів.

Пізніше гості відвідали й оглянули філію Бібліотеки ім. С. Петлюри в Парижі і кімнату Мистецького Товариства, де представник Офіса цікавився українськими вбраннями.

Далі гості прийняли участь у банкеті Українського Мистецького Товариства з нагоди 5-ої річниці його існування. На банкеті голова Громади привітав гостей і в короткій промові, після подяки гостинній Франції за притулок, з'ясував ті пекучі потреби української еміграції, з якими вона сама не в стані справитися, а саме: опіка й виховання дітей, опіка над інвалідами праці й тими, що, будучи в старому віці, не можуть уже самі заробити на своє існування, — підкресливши, що цієї допомоги українські емігранти чекають від Ліги Націй.

П. Паон, у своїй промові дякував Громаді за милу гостину.

Після банкету п. Паон, разом з головою Генеральної Ради, відїхав до Парижа.

— Панахида в річницю смерті радника Української Місії в

Парижі Миколи Шульгина. 28 грудня минулого року в румунській православної церкві в Парижі відбулася панахида за спокій душі Миколи Шульгина, радника Української Місії УНР в Парижі.

На панахиді були присутні: дружина покійного пані Юлія Шульгинова, брат покійного проф. О. Шульгин з дружиною, проф. В. К. Прокопович, голова Т-ва б. Вояків Армії УНР у Франції ген. О. Удовиченко, голова Генеральної Ради Союзу Ем. Орг. у Франції М. Шумицький, редакція «Тризуба» й Українська Місія в Парижі в повному складі. Були також-ж представники «Прометей» пп. Івазава й Мехтієв та численні друзі й приятелі покійного — українці, французи й кавказці.

У Польщі

— З життя Українського Наукового Інституту у Варшаві. 11-го грудня 1932 відбувся публічний виклад кн. Я. Токаржевського-Карашевича на тему «Гетьман Пилип Орлик». У вступній частині доповідник подав загальний нарис політичного становища Європи на Україні на початку XVIII ст. Дальший зміст викладу: опис подій, які привели Мазепу та його оточення до свідомого використання шведсько-російської війни для боротьби за визволення України з під російського протекторату; характеристика середовища, з якого вийшов Пилип Орлик та біографічно-генеалогічні дані про нього; змалювання його діяльності, яко голови Української Держави, вождя еміграції, політика і дипломата; оцінка зусиль Орлика та тих пам'яток державно-політичного та дипломатичного характеру, які після нього залишилися. Докладчик підкреслив аналогію між тодішнім станом української справи і сучасним, подібність як подій, так і політичного становища тодішньої еміграції і сучасної, для якої гетьман Орлик являється символом боротьби, духом, що оживлює, що ніколи не втрачає надії на перемогу.

Докладчик для свого доповіді використав досі ще не знану переписку П. Орлика й інші матеріали, що знаходяться в закордонних архівах. Авдиторія слухала докладчика з напруженою увагою. Драматизм подій, що відбувалися 200 років тому, і така близька аналогія з сучасним нашим становищем хвилювала слухачів.

Виклад було виголошено з надзвичайною простотою, як би у вигляді розмови на такі близькі і болючі для нас теми. В той же час місяцями виклад цей доходив до патосу, що глибоко западав у душу кожного з присутніх.

В Румунії.

— Новорічні поздоровлення. З нагоди Нового Року Українським Громадським Комітетом у Румунії розіслано всім українським організаціям, як в Румунії, так і закордоном, українському державному проводі, а також-ж і українській національній пресі таке привітання:

«Провожаючи старий і зустрічаючи новий 1933-й рік, українська організована еміграція в Румунії, вірна своїм традиціям, підводить підсумки пережитому і намагається зазирнути бодай в найближче майбутнє.

Минулий рік, що одзначився загостренням світової економічної кризи, був особливо тяжким для еміграції, але ще тяжчим він був для тих, що, не будучи навіть під замком, живуть в червоній неволі на рідній, але не своїй землі.

Народня ненависть на Україні росте, а в той-же час зростає й занепокоєння на комуністичних верхах. Сварки та суперечності, які спостерігалися й раніше, починають прибирати форму взаємного нищення.

Це накладає на нас обов'язок ще більшої чуйності, ще більшої єдності й національно-громадської дисциплінованості.

Привітавши в цей день наш національний державний провід на чолі з Заступником Голови Директорії і Головним Отаманом Військ

і Флоти УНР Андрієм Ливицьким, українська еміграція в Румунії заманіфестувала цим своєю вірність державним прапорам Української Народньої Республіки та українському активному, витривалому й віддаленому державній справі України національному центру ві.

Вітаючи всіх земляків своїх — з яких-би земель вони не походили — ми цим хочемо підкреслити свою національну єдність, міцну взаємну спайку й спільність державного ідеалу.

Вітаючи українську національну пресу, ми цим свідчимо не тільки пошану до неї, але й підкреслюємо її бойову вагу у визвольних змаганнях української нації.

В самих тяжких обставинах еміграційного життя, ми не забуваємо і не забудемо, що ми є синами своєї поневоленої батьківщини — України — та що доти, доки в наших грудях битимуться наші серця, ми почуватимемо свої синовні обов'язки перед нею і сумлінно їх виконаємо тоді, коли наш державний провід нам скаже: «пора».

Привітання підписали: за голову Комітету д-р Василь Т р е п к е ; секретар: Дмитро Г е р о д о т .

— Листопадове свято в Румунії. В неділю 11-го грудня, в Букарешті, заходами культурно-спортивного товариства «Буковина» було організовано свято, присвячене подіям 1918-го року.

Свято відкрив голова Товариства студент ветеринарної медицини М. Мичковський чулою і гарно збудованою промовою, яку він закінчив надією, що незабаром для українського народу мусить прийти новий листопад, який дасть змогу українському народові розгорнути блакитне-жовтий прапор перемоги.

Після нього студент політехники Мирослав Харовюк читає реферат, в якому робить стислий історичний огляд листопадних подій 1918-го року та ілюструє його окремими героїчними моментами.

Третьою точкою була декламація вірша С. Черкасенка: «І-го листопада 1932-го року», якого

було виголошено в Ужгороді на листопадному святі самим автором.

Бадьорий тон вірша відповідав загальному настроєві як самого свята, так і присутніх на ньому. Кінцева частина цього вірша така:

«Хай мертві сплять... Не ворушіть
Слізми гіркими їх спокою:
В огневій пісні розпалить
Свої серця в що славну мить
Жаданням помсти, чаром бою.

Прапор борців міцніш тримаї
Хто любить волю, милі друзі.

І заповіт святий сповняї:
Не трать часу в даремній тузі
І не ридай, а здобувай».

Промови і декламація нагороджуються рясними оплесками.

Далі забирає слово Дмитро Геродот, який, вітаючи ініціаторів свята, каже, що події на Заході і на Сході України мають дуже багато спільних рис. В той час, коли Україна була покинана до творення нового життя, її політичний провід шукав спільної мови з Москвою, говорив про федерацію. Трагедія під Крутами відзеркалювала героїчний ентузіазм молоді на тлі національної пасивності пиррових українських мас. І лише 4-й універсал поставив питання державности України рішучо і виразно.

На Західних землях було майже те-ж саме. Австро-Венгерський трон уже хитався, ріжно-національна держава розвалювалася, а політична верхівка ще з острахом дивилася на Відень і посилала телеграми «до цісаря» з висловами вірности. Прийшов листопад. Серед розгублености і майже такої як і на Великій Україні пасивности мас виступає 1400 ентузіастів, виступає молодь, що так само, як і лицарі Крут, Базару і тисячі інших відомих і невідомих виявили високий героїзм і самопосвяту.

Тим часом і листопадні події, і Крути, і Базар, і всі універсали — це були тільки етапи в минулій боротьбі за свою волю, за свою державу. Завершення цих етапів ми бачили на площі Святої Софії в Києві в 1919-му році — 22-го січня.

Українському народові тоді не пощастило — з його-ж власної вини — утримати і закріпити свою державність, але досягнути цього мусять ті, що розпоряджають своїм життям: ми — всі українці.

Для цього потрібно, щоби кожний з нас коли не кожний день, то бодай раз на тиждень запитував себе, а що мною протягом цього тижня зроблено для української справи, для осягнення державного ідеалу нашого народу? Потрібно, так-би мовити, переводити собі контроль, але проконтролювати себе мало, потрібно зараз-же накреслити собі план праці для найближчого тижня, беручи звичайно те, що є по силах, до переведення. Найголовнішим-же завданням було-би пробуджувати активність, групувати кожній одиниці біля себе той чи інший гурток однодумців. Коли кожний з нас це робитиме, то тоді в слушний час, коли треба буде боронити, здобувати, закріпляти і будувати Українську Державу, під її державні прапори встануть не тисячі, а мільйони.

Д-р В. Трепке, підкреслюючи змістовність промови голови Товариства п. Мичковського і реферату п. М. Харовока, признає слушність рівнобіжності в подіях недавнього минулого, яку було підкреслено Дмитром Геродотом. Цю подібність можна було-б ілюструвати багатьма прикладами. І серед них є такі, які заслуговують на особливу увагу, на яких ми мусимо вчитися та яким у майбутньому мусимо рішуче запобігати.

В недавньому минулому нам бракувало правдивої національної дисципліни, витримки і способу державного думання. Чимало думало про те, щоби забезпечити Україні державність, але в першу чергу домагалися, щоби ця Україна була такою, якої їм хочеться.

Україна мусить бути такою, щоби вона відповідала ідеалам українського народу, але в боротьбі за цей ідеал не треба приходити в розпуку від певних невдач і поразок, а найголовніше — треба навчитися цінити здобутки, які-б

вони не були малі і не негувати їх, а закріплювати, і здобувати нові.

Полк. Г. Пороховський каже, що і на Великій Україні, і в Галичині найбільший тягарь визвольної боротьби взяли на себе військові. Вони знають, що права нації здобуваються не словами, а кров'ю. Я не вірю, каже промовець, щоби й майбутня доля України була вирішена без крові. А через те кожна свідома і кожна культурна одиниця української нації мусить вчитися військовій штудії, мусить студіювати всі функції державного організму і мусить бути готовою віддати своє життя за Україну.

Так само кожний українець мусить твердо пам'ятати, що базою нашої державности, стовбуром її є Велика Україна, Київ. Буде він жити — розвиватимуться й галузки українського державного дерева. Без нього, яке-б не було галуззя живе і буйне, — зав'яне, загине....

Всіх промовців аудиторія вітає дружніми та гучними оплесками.

Перед тим як розходитися, на пропозицію Дмитра Геродота, присутні вшановують українських лицарів, що загинули в боротьбі за державне визволення, загальним вставанням і хвилиною мовчання.

Д. Г.

— З життя Української Громади в Гавані. Гаванську Українську Громаду відвідав член Українського Комітету в Румунії полковник Г. Пороховський, щоби дати звіт про перебіг другої загально-емігрантської конференції, делегатом до якої він був, та для розрешення деяких питань місцевого характеру.

4-го грудня 1932 р. відбулися збори Укр. Громади, які, в перерву, затягнулися до пізньої ночі.

Збори одчинилися в одинадцятій годині. Полк. Пороховський передав Громаді привітання від Українського Комітету в Румунії, конференції та Головної Ради, від усіх урядових чинників, з якими мав контакт під час подорожування

по Європі, та від Пана Головного Отамана А. Лівичького.

На всі ці привітання присутні відгукнулися голосним «Слава», а президія зборів опрацювала такі відповіді на ці привітання:

1) Панові Головному Отаманові: «Українські старшини та козаки, які перебувають у Гавані, заслухавши від полк. Пороховського привітання, надіслане Паном Головним Отаманом українській військовій еміграції в Румунії, широ дякують за нього Панові Головному Отаманові та просять прийняти їх щирі запевнення в їх відданості та готовності в кожний мент стати до бою за волю батьківщини».

2) До уряду УНР: «Українська Громада в Гавані, заслухавши доповідь полк. Пороховського про діяльність наших проводирів, — членів уряду УНР, — просить полк. Пороховського переслати нашому урядові запевнення Громади в її вірі в нього та відданості йому, а рівнож її побажання сили та здоров'я членам уряду для виконання покладеної на них долею місії визволення нашої батьківщини».

3) Панові військовому міністрові:

«Старшини та козаки Гаванської Громади широ дякують п. міністрові за надіслане їм привітання та просять пана міністра прийняти їх щирі запевнення в їх вірі в своїх випробованих вождів та в їх готовності кожної хвилини понести своє життя для визволення українського народу».

Після привітання полк. Пороховський зробив доклад а) про перебіг 2-гої загально-емігрантської конференції та про всі питання, які було порушено та розрішено на цій конференції;

б) про діяльність президії Головної Еміграційної Ради та

в) про життя українських емігрантів у різних країнах світу.

По всіх цих точках доповідь було вислухано уважно, з великою зацікавленістю.

Підрахунок країн, представлених на конференції, та тих висококультурних та політичних чинників, які представляли українсь-

ку еміграцію з різних країн, викликало у присутніх почуття задоволення та певности, що не тільки доля української еміграції, а й всього визвольного руху знаходиться в добрих руках, які не упустять найменшої можливості для досягнення українським народом державного існування.

З приводу діяльності президії Г. Е. Р., загальні збори винесли наступну постанову:

«Вислухавши доклад п. полк. Пороховського про перебіг 2-ої загально-еміграційної конференції в Празі, про діяльність президії Головної Ради та про життя укр. організованої еміграції в інших країнах, загальні збори постановили:

а) висловити ширю подяку президії Г. Е. Р. за її дотеперішню самовіддану та користну для укр. еміграції та для справи визволення України діяльність;

б) просити переобрану президію Г. Е. Р. і надалі з тою-ж послідовністю та впертістю розвивати свою працю для визволення України».

В той же час Укр. Громада в Гавані звертається з палким братерським закликком до тої частини укр. еміграції, яка ще не влилася в лави, скупчені під проводом Г. Е. Р. — зорганізуйтеся та влийтеся в ці могутні лави, пам'ятаючи, що тільки з'єднаними силами всіх синів українського народу ми зможемо здобути волю батьківщині».

З неменшим зацікавленням було вислухано Громадою доповідь про життя нашої еміграції в інших країнах, про яке докладчик розповів у всіх деталях, подавши відомості що-до справ організаційного характеру, правного, економічного, побутового. Докладчик підкреслив ті труднощі, через які приходиться переходити нашій еміграції в Болгарії та Югославії, та ту мужність з якою наші свідомі люди ведуть там боротьбу проти білої московської еміграції, які і на чужині всіма своїми силами намагається боротися проти ідеї відродження України.

Довідавшись, що укр. еміґрація в Югославії не має книжок для читання, загальні збори постановили:

•«Вислухавши доповідь п. полк. Пороховського про життя укр. еміґрації в Югославії, загальні збори постановили подарувати для неї зі своєї книгозбірні десять книжок».

Після перерви збори було відкрито о девятнадцятій годині і тягнулися вони до першої години.

Полк. Пороховський робив доповідь про становище на Україні. Докладчик затримався на загальній політичній совітві, які намагаються винищити укр. населення та витіснити його з рідних земель, для того, щоб заселити її москалями; освітив становище українських селян, робітників, намалював настрої червоної армії, комуністичної партії, комсомолу, зробив висновки та подав думки що-до майбутнього.

Після докляду мав місце обмін думками, під час яких у всій яскравості виявилась єдність еміґрантів, їх біль за страждання укр. народу та бажання допомогти йому в його визвольних змаганнях.

5-го грудня увечері відбулася нарада полк. Пороховського з частиною старшин та козаків, які були вільні в той час від праці. На цій нараді, як і на другий, що мала місце 6-го грудня ранком, було порушено питання про підтримку УТГГ в Подєбрадах, про навчання, про прийняття мір для забезпечення еміґрантів на недалеке майбутнє.

У цілі самообезпечення еміґрантів було засновано «Хутір», спілку українських воєнів в Гавані для самозабезпечення. Спілка, в яку ввійшло поки що 10 воєнів, постановила: почати збирати, починаючи з 1-го січня 1933 р., гроші місячними внесками на загальну суму 4110 левів місячно для того, щоб потім, як тільки трапиться нагода, купити там же в Гавані гектар ґрунту, з метою розбити його на участки, відповідно внесеному кожним капіталові, і потім, взаємно допомагаючи один одному, побудувати хати. Мається

на меті з купленої в майбутньому землі виділити участок ґрунту для будівлі громадського будинку який би міг бути помешканням для школи, клубу, читальні й т. ин.

Реалізація цього плану цілком можлива. Земля біля Гавани коштує 30.000-35.000 левів гектар. Матеріал для будівлі можна отримати на виплату по частинах і то на два-три роки. Будувати можна власними силами, так як у спілку «Хутір» увійшли люде всіх фахів. Була б тільки добра воля. Двоє з наших людеїв мають вже будинки біля фабрики. Інші те-ж могли б мати, як би на перешкоді не стояли різні фальшиві теорії, як «що я буду з хатою робити, як прийдедсь йти на Україну», «фабрика не буде платити мені квартирних», «фабрика зменшить мені платню, знаючи що я прикутій хатою до місця».

Такі теоретики забувають, що вартість хати затримається навіть тоді, як ми будемо на Україні, і, як всяка вартість, може бути ліквідована, що фабрика не має права лишити квартирної платні робітника, який збудував собі хату, що в очах фабричної адміністрації той робітник, який має власність, заслугує на більше довір'я і може надіятися на обняття ліпших посад, що на випадок звільнення з фабрики легче переносити час без праці, коли жінка та діти знаходяться у своїй хаті, а не під чужим тином. У таких умовах і працю можна шукати з легчим настроєм, ніж тоді, як знаєш, що родина тиняється Христа ради.

Та і на випадок втрати здоров'я чи довшої хвороби, — що може бути ліпше, як своя хата? Цього не треба забувати всім хто працює.

Члени «Хутору» думають з певністю, що в 1934 році вони розпочнуть будівлю хат на купленій землі, як що події іншої ваги тому не стануть на перешкоді. А як стануть, то слава Бозу! А зібрані гроші не пропадуть.

6-го грудня вечером полк. Пороховський виїхав з Гавани, залишивши у Громади віру в світ-

ле майбутнє українського народу та свідомість необхідності працювати як для удосконалення своїх знань, так і для забезпечення себе, як довго ми знаходимося на еміграції.

Д. Г.

Голод на Україні

На Великій Україні голод, справжній голод з усіма його фізичними й моральними страхотами. Його можна було чекати ще за 2-3 роки, поки він опанував би майже всю територію України, але він виявився вже тепер, і більшовицька преса сама мусить визнати його грізне панування. Це нещастя цілої країни, мільйонів людей не викликано якимись фізичними причинами—чи природою, чи кліматичними умовами: ні, він утворений штучно тими політичними умовами, в яких перебуває український народ під владою московських більшовиків.

Ми приведемо тут тільки відомості про сільське господарство з самої совітської преси, починаючи з 1931 року; так: «Молод. Большев.» 9-X. 1931, ч. 109, пише, що до осіннього засіву ніхто не підготовлений і що Наркомзем бачить в перебігу осіннього засіву на Україні серйозну небезпеку. План осіннього засіву (по п'ятилітці) виконано лише на 65,3 відс.; усі терміни для засіву вже минули. В половині жовтня найгірше стоїть справа на Правобережній Україні. Ті колгоспи, що їх обслуговують машини та трактори, виконали річний план лише на 61,3 відс. Населення вже голодне і краде хліб де тільки може й переховує, щоб не забрала його влада, яка з свого боку вимагає від своїх партійних і комсомольських робітників завзятої боротьби з населенням і тими «куркулями» (*), що здаються

*) Слово «куркуль» далеко не означає того селянина кулака або павука, який мав колись велике майно і використовував на свою вигоду селянську бідноту. Це звичайний селянин середняк в економічному відношенні, але досить

більшовицькому урядові головними його ворогами. («Прол. Пр.», ч. 220, від 27. IX. 1931).

Те саме чули ми від утікачів дністрянських. Люди ховають хліб у полову, в солому, вперто не здають його, бо самім нема чого їсти і влада знову вимагає суворої кари для тих, хто потурає «куркулью». («Рад. Село», 26. IX. 1931, ч. 832.).

В листопаді ті самі нарікання, що Україна не виконує плану п'ятилітки (усього виконано на 65,6 відс. Колгоспні господарства на 75,7 відс., «куркульські» 77,2 відс., одноосібні 63,3 відс.) («Комс. України» ч. 258, 12. XI. 1931).

В крадіжці хліба доводиться пресі обвинувачувати не лише «куркульів», а й колгоспні господарства; так у Несвяжському радгоспі знайдено в полові по-над 50 цент. пшениці, у Бовтижському радгоспі показано було 1185 ц. зерна, а їх знайдено 1456 ц. («Роб. Газета «Пролетар» ч. 249, 30. X. 1931).

В той саме час, коли вже голодне населення під страхом смерти ховає й краде хліб, на його очах цей дорогий хліб вивозять до Москви, до Ленінграду, бо «пролетарські центри чекають на хліб, на городину з України». («Пролетар», ч. 266. 1931).

В Синельниковому районі пролетарям Москви вислано 30 вагонів хліба і 15 вагонів городини. («Комуніст», ч. 307, 6. XI. 1931).

І легко можна зрозуміти, як катастрофально лунає це повідомлення, що в листопаді 1931 р. залишилося незасіяними 682.200

досвідчений хлібороб і досить свідомий, щоб розібратися в шкідливих для селянства виступах більшовицької влади. Крім того, найменший опір селянина, випадкова сварка з комсомольцем або другим партійним діячем вже накладають на звичайного селянина страшну кличку «куркуля», яка ставить людину по-за законом, ставить її першою на чергу до розстрілу, до конфіскації останнього добра, чию жінку і дітей виганяють з хати без одяжі, без шматка хліба.

га. І в грудні вже стає відомим, що Україна не виконала плану хлібозаготівлі; Лівобережна лише на 69,8 відс., Полісся на 54,3 відс., Правобережна — 38,1 відс., Степ — 38,7 відс. І в розпачу большевицька влада, цілком несвідома в агрономії, видає наказ орати на зяб по снігу(1) («Рад. Село», 29. XI. 1931, ч. 851). і дивується, що «куркул» цілком відмовились орати по снігу холодною замерзлу землю. Влада засилає скрізь перевірочні комісії, які мусять переконатися, що не одні «куркул» завинили в катастрофальному стані господарства. Комісії виявили жахливе безладдя та злочини відносно державного майна, а саме: надзвичайно великі втрати під час збирання хліба та його молотьби й перевозки; хліб так кепсько виготовлюється, що не має вигляду хліба. Маються відомості, що селяне нищать коней, щоб перешкодити вивозові хліба. Врожай зменшуються, записи ведуться неправильно; керовники радгоспів розглядали обов'язок здавання дзерна державі, як другорядне завдання, після цілковитого задоволення потреб свого радгоспа; якість обробки землі незадовольняюча, ніщо не робиться, щоб підвищити її врожайність. Трактори ломаються від цілком невмілого їх вживання. Не дивно, що такий хід хлібозаготівлі турбує московський уряд, бо Україна мала дати совітському урядові 60 відс. збіжжя на цілий ССРСР, біля 800.000.000 пуд. («Комуніст», ч. 337, 8. XII. 1931).

Південна Україна, яка досі постачала найбільше збіжжя, подала в р. 1931 42 відс. визначеної по плану п'ятилітки кількості. І от на Київщину в Смілянський район засилають 60 буксирних бригад в 3.000 найкращих збірачів хліба, — цеб-то просто кажуть: — «бий, ріж, стрілай, а хліб подавай Україна, бо ти-ж совітська колонія, ти мусиш годувати свого пана, мусиш годувати весь союз совітський».

Недурно-ж пан Косіор на всеукр. партконференції в Харькові так солодко виспіває в своїй промові («Вісти» ч. 159, 15. VII.

1931): «Україна є країна необмежених можливостей. У нас чудова земля (а що ви з неї зробили — питаємо ми?), людність, що має великий досвід в провадженні сільського господарства, велика товаровість дзернового господарства України, що відиграє вирішальну роллю в сільському господарстві союзу («Пр. Пр.», ч. 160, 15. VII. 1931). В липні на III партконференції Молотов підкреслює винятково велике значіння України в сільському господ. совіт. союзу. Піднесення сільського господарства колгоспів та радгоспів на Україні має не лише економічну, а й політичну вагу. Партія має право вимагати»... і т. п.

А вже в квітні 1932 р. преса совітська пише («Пролет. Правда», ч. 77, 1932). Насіння на весняний засів де вистачає на 50 відс., населення краде насіння, щоб не вмерти від голоду, а до початку сівби зосталося лише 8-10 днів і летять прикази: в Степу «зробити засів за 6-7 днів», а в Лісостепу за 10 днів. («Рад. Село» ч. 878, 1932).

В липні вже відомо, що засівна площа на Україні зменшилася в чотири з полов. рази. Величезні втрати хліба та його крадіжка в степових районах; 20-40 50 відс. врожаю залишилося на полі часто незібраного, часто незвезеного. На засіяних площах росте «падалиця», і п. Скрипник визнає в цій низці районів, сел, колгоспів стан загрозливий, в харчовому стані ганебний величезний прорив. Врожайність чудових земель України, що годувала своєю пшеницею всю Європу, пала на 5-10 цент. з одного га, а може вільно давати 17-20 ц. Як що в 1931 р. загинуло 150-200 мільйонів пудів хліба, то бояться того-ж і в цьому році. Хліб осипається на полі і часто ані керовники сільради, ані партійні та комсомольські організації не вміють боротися з цими неладами. («Рад. Село», ч. 198, 22.VIII, 1931).

На Харьківщині з призначеного плану виконано 4,8 відс.; на Дніпропетровщині 8,5 відс; в

Одеському районі 25,8 відс. На землях Миколаївського дзєрнорадгоспу осипалося хліба на 2.252 га. («Комуніст», 3. VIII, 1932).

Псують машини, ломають трактори. Зєрно спускають в полову, в солому, колоски зрізають та їдять їх тут-же. («Пролет. Пр.», ч. 159, 14. VII. 32).

І от уже в серпні з сов. України приходять жахливі вїсти про голод, що охопив уже сїльське населення і який на осїнь ще збільшиться. В багатьох мїсцях населення вже від сїчня 1932 р. не мало хліба, їдять солому, бур'ян, послїди, це все мелеться, мїшається та вживається замість хліба. А запаси збїжжя для армії тут-же на очах голодних людей вивозяться до Росії і на продаж закордон. На Київщині урожай з 31 мїл. га лежить у снопах та копицях і гниє («Прол. Правда», ч. 191, 1932 р.). З річного плану хлібзаготівлі виконано — 2,3 відс. Крадіжка збїжжя поширюється, справи вже їдуть до суду і караються розстрілом і конфіскацією усього майна: («Рад. Село», ч. 922, 5. IX. 32). І таких розправ за крадіжку в околиці Харькова сталося за липень-вересень 526. Статистика показує, що такий опір проти вимог уряду роблять на селі не самі куркулї, а всі верстви населення і з кожним днем боротьба за хліб усе росте і виявляється в замахх на потяги, що вивозять хліб з села до совїтських центрів. Так за один серпень залізничних катастроф нараховують 95. («Комуніст», ч. 227, 1932 р.).

Розпочинаються широкі голодові розрухи. З недоїдання вимірають цілі села, наприклад, біля Кременчука (*) (по інформаціях німець. та америк. студентів. «Гром. Голос», ч. 37). Черевний тиф поширюється. В 65 селах Кременчук. району все населення

хворе, смертність величезна. В самому Кременчузі хворих 10.000, в шпиталях не вміщаються і їх розклали по шкільних будинках. Лікарі безраді, бо їх мало, та й ліків бракує. Причина хвороби та, що селяне довгий час їли всякий бур'ян, недозріле дзерно в колосах. І в цьому безрадному становищі по селах ходять карні експедиції, конфіскують останні рештки прихованого хліба. («Нар. Агроном», ч. 36, 1932 р.).

Ось ті факти, що подає нам совїтська преса. Таке життя на селах України. Скрїзь страшне безладдя: не тямущі в хліборобстві керовники, настирливі вимагання хліба для всіх совїтів, для їх центрів, їх вїйська, їх торгу; жорстока боротьба знесиленого населення, безборонного проти озброєної сили. Оце-ж той рай, що Сталін обіцяв своєю п'ятиліткою, от та економічна руїна однієї з найбагатших колись країн в Європі. Його експерименти над живим організмом народу, якого по останньому перепису рахують в межах України 23.644.634 душі, народа, що має свою історію, свою психологію, свій темперамент, привели до суцільної катастрофи економічної та моральної. Вони викликали в ХХ ст. не лише голод з усіма його страховищами, а ще й повний розпад життя як у селян, так і робітників, що, не одержуючи урегульованої платні на заводах, де вони працюють, ані харчів, ані якого небудь задоволення життєвих потреб — ні помешкання, ні одежі, ні харчів — тікають від одного заводу до другого, завше голодні, цілком знищені в своєму персональному житті. («Пролет. Правда», ч. 194, 24. VIII. 32).

Селяне в страшних злиднях масово покидають свої рідні села і їдуть шукати хліба і рятуватися від розстрілів. Старі, жінки, діти блукають напівголі, голодні по пустинних полях, від одного городу до другого. Багатообіцяюча п'ятилітка принесла такі страхища, яких Україна не зазнала і за часи вїйни. Вона повернула життя на Україні на кільки віків назад, привела народ до того

*) Телеграфне агентство А. Т. Е. подає таку відомість: «з різних сел України подаються відомості про випадки людодїства». Не маючи змоги перевірити це телеграфне оповіщення, подаємо його ут, як дуже можливе.

розпачу, з якого він шукає виходу в якійсь хронічній трансміграції....

Бачучи всі ці наслідки перш за все треба запитати : через що саме народ хліборобів, народ, який століттями тримався землі, як найкращого скарбу свого, який до усієї хліборобської праці ставився з побожністю, для якого жнива та косовиця ставали найбільшим святом, як те свідчить уся народня поезія та уся укр. література від Квітки-Основ'яненка до сучасних найкращих літературних творів, тепер залишає землю пустувати — сотні тисяч га стоять незасіяні, хліба на полі осипаються, гниють в копицях, а населення цієї плодючої, так коханої землі, вмирає з голоду, а до землі не береться.

Психологія народня не міняється за які 10-12 літ і в цьому загрозливому поведженні українського селянина-хлібороба можна бачити лише той розпач, той опір проти сильнішого ворога, який одбірає у нього хліб до останнього дзерна, гонить його з хати з малими дітьми, розстрілює найкращих людей, розганяє в далеке зіслання на ганебну невольничу примусову працю. І українське село сказало: краще смерть, а працювати на ворога не будемо! Це його опір, розпач, свідомий того, що нема селу нізвідки допомоги. І воно вмирає з голоду, від тифу голодного, і жде, чекає звідкись порятунку...

Але світ культурний не може ставитися без уваги до того, що на його очах в Європі ведеться жорстока озброєна війна проти незброєного безпомічного населення, не може Європа спокійно дивитися, що та багата країна, що годувала її своєю пшеницею, тепер стоїть руїною, а її чорноземні багаті степи стоять порожні, — на плідній землі росте бур'ян та метлиця. А села пустують, бо населення тікає з них світ-за-очі шукати десь хліба. Можна собі уявити в таких обставинах дітей! Цілі генерації українських дітей вмирають фізично і дичавіють морально.

Потрібна негайна допомога, ор-

ганізована, братерська допомога, упорядкована народами цивілізованого світа, щоб той братній хліб достався справді до вуст голодного селянина і робітника.

Потрібна правдива оцінка большевицьких державних експериментів. Знаючи, що робиться на землях України — «вільної республіки в совітській федерації», стає дивно, як можуть організовані держави Європи, Америки визнати таку безладну державу, яка руйнує і край, і нищить без війни мільйони населення. Як можуть ці європейські держави заключати з большевиками якісь торгові договори, коли всі ці товари, що большевики привозять до Європи, або одірвані з уст голодних дітей і жінок, або вироблені підневільною примусовою працею. Необхідна негайна організація допомоги голодному населенню України.

Українські жінки, об'єднані на еміграції в Національній Жіночій Раді, безсилні подати нещасному населенню жадну допомогу. Укр. еміграція відгороджена від свого народу страшними большевицькими загорожами — ні звідти до нас, ні від нас на Україну не перелетить і пір'ячко. Наша кореспонденція з рідними накликає на них жорстокі переслідування. Ми не можемо послати ніло рижу, хочаб і за ту величезну ціну, яку встановили самі большевики, граючися з голодним людом, як кіт з мишою, щоб не підвести наших рідних, наших сестер та їх дітей під страшні кари. Ми можемо лише правдиво освідомлювати культурний світ з тими страховищами, що провадяться по-за тими мурами. Ми лише звиваємо до усіх Червонохресних організацій, до Жіночих Товариств — рятуйте розгублене, змучене населення колись багатої України! Дайте шматок хліба голодним дітям!

Голова Жіночої Нац. Укр. Ради: проф. С. Русова,
секретар д-р інж. Х. Кононенко.

Прага, 1932 р.

Листи з України.

I.

... тепер прийшлося погано, прийдеться з голоду померти, їмо тільки картоплю та огірки, а хліба не можна дістати.

Ми твою посилку ждали, ждали і не получили... Пришли, синок, грошей хоч трохи на піддержку, хоч картоплі на зиму купити, а то від недоїдання ми вже не подужаємо ходити. Ми твоє письмо читали, так плакали, прийшлося горювати, босі, голі й голодні.

Твоя сестра вже в 4 класі, але тяжко голодному вчитися. Пришли паперу, бо в школі немає...

II.

Ждемо тяжкої зими. Порції зменшено навіть совітській аристократії. У деякій частині цієї аристократії вже зменшився ентузіазм від політики комуністів. Недавно в місті NN викрито цілу змову ІПУ проти Сталіна. Селяне продовжують пасивний опір. Цього року багато хліба погнило в полі, бо ніхто не хоче підтримувати сталінського марнотратства. Звичайно, ніяких організованих виступів зробити селяне не в силі, але пасивне протилеження ще гірше організованого, бо організоване можна спинити по згоді, а неорганізоване ніяка сила не спинить. Сталінська авантюра з совхозами та колхозами є найбільшою азартною ставкою большевиків, яка лише була. Легко з неї виплутатися вони не зможуть. Коли в інших галузях вони міняють фронт що-дня, то тут зміна фронту для большевиків може бути кінцем комунізму.

Коли не померемо цієї зими з холодини, то буде добре.

Що-до українзації, то все за тихло. Не можна сказати, що не українізують, не можна сказати, що й українізують. Проте є ознаки, що візьмуться скоро розукраїнізувати. Наші комуністи, які їздили до Харькова на свято жовтневої революції, приїхали назад зелені від злоти: всі промови

на святі були російською мовою. Ні один комісар з харьківського уряду ані пікнув тобі по українськи. Опе тобі Українська радянська республіка. Х. просилася виїхати закордон до родичів, так її відправили на Соловки. З релігією боротьба продовжується. ІПУ найшло тепер ще новий спосіб: решту попів силоміць вербують до ІПУ або висвячують завідомих агентів ІПУ.

П'ятилітка наша трищить. Але більш за все надокучає всім голод. Здається, що як би хто прийшов і приніс їсти, то большевиків не було б на другий день. Як що можна, посилайте посилки. Як що по дорозі комісари не з'їдять, то все таки якась може дійде.

Відгук українських виступів у Лізі Націй.

Виступи уряду УНР на міжнародній арені не тільки притягують до себе живу увагу політичних кол самої Ліги Націй, що свідчить про набуття авторитету уряду УНР в її колах, але мають відгук далеко по-за межами Женєви.

Так, в усій пресі Румунії за 28 і 29-те жовтня м. р. надруковано телеграму офіційного румунського агентства «Радор», присвячену останньому виступові уряду УНР в Женєві.

Це вже не перший раз, коли преса Румунії дає повідомлення про виступи уряду УНР на території Ліги Націй. Наведене нами повідомлення подано товстим друком на чільному місці у відділі «Останній час». А найбільш поширена й поважна газета «Універсул» через всю останню сторінку дала великий наголовок: «Примусова праця і невільність в совітській індустрії».

Виклад про Туркестан у Парижі.

23 грудня 1932 року в редакції журналу «Прометей» у Парижі відбувся виклад п. Чокаєва на тему «Положення Туркестану напередодні жовтневої революції і після неї».

Видатна особа докладчика, відомого туркестанського діяча, публіциста і прекрасного бесідника притягла чисельну аудиторію, яка складалася з українців, кавказців і козаків. Відомості, які докладчик подав про події в Туркестані в кінці 1917 і на початку 1918 років, про характер революції там і національні змагання, уявляли собою матеріял високого інтересу, тим більше цікавий, що лектор увесь час посилався на большевицькі джерела, які большевики, спохватившись, недавно проголосили забороненими, з огляду на їх компромітуючий для большевиків зміст.

Висновки, які з вельми об'єктивного докладу п. Чокаєва запросилися самі, такі: большевики з самого початку своєї влади в Туркестані, ведуть там найгіршого сорту колонізаційну політику, яку можна порівняти лише з піратством. Політику виснаження краю введено в систему. Політику фізичного знищення населення доведено до цинізму, якому немає в світі порівняння. Все населення, навіть туземні комуністи, переконалося, що з Москви може виходити тільки одна політика — політика грабунку та знищення тубільного населення Туркестану.

Вельми бажано, щоб лекція п. Чокаєва з'явилася повністю в чужоземній пресі.

Українка в бельгійській фаховій літературі.

Протягом останніх двох-трьох років бельгійська фахова преса звернула увагу і на українські питання.

Не будемо зупинятися тут над уміщеними в бельгійських виданнях працями де-кількох українських інженерів чи техніків, що перебувають у Бельгії. Подамо лише огляд бельгійської літератури, яка помістила статті або замітки на українські теми, не оминаючи заміток і про праці українців з сов. України.

Поперше, цитуємо «Annales de Gembloux», орган інженерів з Державного Агрономічного Інституту. Цей щомісячник умістив у 1929 році статтю про Україн-

ську Господарську Академію в Подєбрадах та про її працю. Протягом 1930 року було уміщено в названому журналі 1) в перекладі з «Записок УГА» праці про рослинній фізіології п. В. Чередієва, проф. УГА; 2) бібліографічну замітку з «Українського Хемічного Журналу» праці К. Таранова про досліди над черноземом України; 3) цитовано книжку «Цукроварство» Кухаренка, проф. українського політехнічного та агрономічного інститутів у Києві, та 4) бібліографічну замітку з «Записок УГА» праці по електриці доц. УГА Б. Лисянського.

В 1931 р.: замітка про 1-й з'їзд українських інженерів на еміграції та засновання Союзу Инж. Українців на Емі гр., зміст трьох книжок II-го тома «Записок УГА, та ч. ч. I і 2 «Українського Інженера», привітання Союзу О. І. Укр. на Емі гр., його склад та про обмін публікаціями з представництвом того Союзу в Бельгії.

В 1932 р.: оголошення «Українського Інженера», переклад з «Українського Інженера» одної праці проф. Чередієва, переклад хемічної праці проф. У. А. Г. С. Комарецького з «Записок УГА», т. I, та резюме праці проф. К. Мацієвича «С.-г. криза, п'ятилітка й економічні інтереси України» з 3 т. «Праць Укр. Наук. Інституту у Варшаві».

Часописи «Ingénieur Textile» (інженерів з Текстильного Інституту, Вервіє) та «Ingénieur Technicien» (техників з Університета Праці, Шарлеруа) уміщують постійно замітки про зміст «Українського Інженера».

«La Sucrerie Belge» (Бруксель), орган Товариства фабрикантів цукру в Бельгії та Технично-Хемічного Цукроварського Товариства Бельгії, уміщує праці проф. Кухаренка (київський інститут) та цитує його книжки. При цьому можна відмітити, що праці цього професора можна зарахувати до українських лише умовно, як професора «українського» інституту в УССР, бо праць цього професора, писаних українською мовою, ми ще не бачили.

Цей журнал «La Sucrerie Bel-

ге» постійно вміщує бібліографічні замітки і цитати праць з «Українського Хемичного Журналу», «Наукових Записок Цукрової Промисловости», «Журналу Сахарной Промышленности» та особливо з журналу «Научные Записки», де, не на диво, бо-ж цукроварство в СРСР є майже все українське, панують такі прізвища авторів статей, як Сасенко, Удовиченко, Дохненко, Усатенко, Гобзаренко, Шпаківський, Яковлів, Власюк, Левченко, Куделя, Югай, Захаренко, Олефіренко й т. д.

Часто в цьому журналі мова йде про цукроварні на Україні, як напр., Веселій Подол, та про апарати й способи Тищенка й Федченка, праці Українського Промислового Інституту, Науково-Дослідчого Інституту України та Харківської Політехнічної Школи.

Про праці представників української еміграції знайшли в цьому журналі місце цитати і про працю проф. Чередієва з «Annales de Gembloux» та про фахову статтю інж. Ю. Яковлева.

Далі, в географічному додатку технічного бюлетеня Союзу б. учнів Лувенського університету вміщено було велику статтю про Україну пана Siret.

З діяльності бельгійського товариства «Чин і Цивілізація».

Минулого року було засновано в Бельгії бельгійське товариство «Москва наступає», що мало за завдання привертання уваги на совітську пропаганду. З огляду на успіх праці цієї організації, її було розширено й надано міжнародного характеру, уже під новою назвою «Action et Civilisation» — «Чин і Цивілізація» (1, 3, 5 rue d'Assaut, Bruxelles; 142, rue Montmartre, Paris). Ця організація поставила собі метою: дотримання пошани до порядку, протиставлення письмом і всякого роду пропагандою міжкласовій боротьбі, нападам на приватню власність, на родину та на принципи західної цивілізації. Ця організація влаштовує тако-ж постійну противомуністичну вистав-

ку і бюро колективних подорожів до робітничих центрів.

Провідні кличі цієї організації такі:

«Всіми спільними силами проти комунізму і революції»,

«Нема жадної різниці між чекистом, вбивцем, совітським дипломатом і комерційним совітським агентом. Тому в Бельгії ніколи не сміє бути совітської амбасади. Народи всіх країв, припиняйте всі зносини з совітськими представниками»,

«Совітський дампінг — це отруйний газ, що приготує голод, горожанську війну і знищення людства»,

«Всі держави, замикайте ваші кордони перед совітами, поки ще не настала всесвітня руїна»,

«Пролетарі всього світу, з'єднайтеся проти вашого спільного ворога — большевизму» і т. д.

Головує в цій Лізі ген. де Кенінк, бувш. бельгійський міністр. До Ліги зголосилися вже численні й різного напрямку й положення впливові люде. Тако-ж преса відгукнулася на цей призив, кинувши до її складу. Цю Лігу висміює лише соціалістична преса.

Протягом грудня місяця Ліга організувала по головних містах Бельгії ряд віч під гаслом «Христовий похід батьківщин». На одному з таких віч довелось бути й мені. Приймали у вічу чинну участь: п. Блак (Швейцарія), п. Жан Рено (Франція), барон Люка (Румунія), командант де Лануа (Бельгія) та ген. Б. Гартман — від російських кол на еміграції.

П. Блак, який виступав од патріотичних федерацій, змалював аудиторії, яка доходила до тисячі чоловік, женецькі криваві заворушення, які було викликано, зазначас промовець, московськими наймитами — Ніколем та «подільським жидом» Дікером. Промовець виголосив рішучий протест проти допущення совітів до будь-яких міжнародних конференцій та до Ліги Націй. Подав тако-ж він пораду, на взірць Швейцарії не приймати совітських послів, бо

не можна їх уважати за представників вільної держави.

П. Люка, бувший губернатор Молдавської провінції, говорив про заходи в Румунії в боротьбі з комунізмом, висвітлив у де-якій мірі Дністрову трагедію та підкреслив шкідливість і небезпечність так званих пактів про неагресію, які заключають з большевиками деякі держави.

П. Рено, французький старшина, редактор газети «L'Ami du Peuple», виголосив палку промову, показуючи під якою страшенною загрозою знаходиться зараз цивілізований світ. Тероризм панує над народами, каже він. Тероризують же Москва та жидівські й інші великі фінансисти і фабриканти зброї. Промовець закликав людство до єдиного фронту, що є єдиною умовою для загордження шляху большевицьким емісарам і врятування від загибелі робітників, їх жінок і дітей. П. Рено дуже енергійно висловився проти будь-яких стосунків з совітами і перед усім проти «постидного для французького народу пакту ненападу».

П. де Лануа говорив про проникання большевизму до Бельгії та влучно висміяв «салонових і буржуазних большевизанів» і обдурених клієнтів «Інгуриста».

Що-ж до п. Гартмана, голови російських комбатантів у Бельгії, то він змістовно висвітлив озброєння совітів, міць їхніх військових організацій та армії і чисто-військовий характер п'ятилітки, зазначаючи, що совіти безупинно готуються до війни зі світом. Виклад цього генерала не обійшовся, звичайно, без єдинонеділимчства та таких виразів, як «у святій царській Росії» люде були щасливі і мали Бога, а тепер вона нещасні і без Бога.

Віче це мало великий успіх. Свідчать цьому велика аудиторія та ті оплески, які збирали промовці, присутність міністрів та ріжних урядових чинників.

Місцеві й інші часописи змістовно й дуже прихильно коментували цей «похід батьківщин».

З приємністю треба тако-ж відмітити, що разом зі звітом про цей вечір, в одній з місцевих газет появилася стаття п. Ш. Тіяка «Україна, Кавказ і Туркестан хотять незалежності».

Замість різдвяних і новорічних поздоровлень Українська Громада в Шалеті зложила на Українську Бібліотеку ім. С. Петлюри в Парижі 50 франків.

Нові книжки й журнали.

— «Український Інженер», ч. 4. Подає статті на спеціальні теми, статтю з приводу 1-го конгресу українських інженерів, звіт з цього конгресу, що відбувся 15-16 травня с. р. у Львові й т. д.

— «Дажбог», ч. 1. Листопад, 1932. Літературний журнал молодих поетів і письменників.

— Бюлетень Товариства Прихильників Української Господарської Академії. Жовтень, 1932. Звіт з діяльності, спис членів Товариства.

— «Молоде Життя», ч. 3-4. Містить статті: «Свято 20-тиліття Українського Пласту», «Український Пласт на джемборі в Югославії» і т. д.

— «Соціал-Демократ», XI. Звертає на себе увагу стаття І. Мазепи «Українська проблема на міжнародньому форумі». В цій статті автор приходить до висновку, що «український народ, що перебуває під пануванням большевиків, тим більшу розвине енергію для консолідації всіх сил в обороні національної незалежності, чим менше буде загрожена його свобода з боку західних сусідів — Польщі та Румунії».

Наприкінці журналу редакція «Соц.-Демократа» умістила гумористичну сторінку, яка, між іншим, кінчається зовсім не гумористичним повторенням пітон чужої преси про те, що А. Лівницький, ніби, коліси назвав Галичину «Малопольською».

— «Slovanský Průhled». Прага. Ч. 8. Як завжди, дає стислу, але прекрасну хроніку українського життя, спис українських часописів у ЧСР, замітку на смерть Сулятицького, статтю з приводу 10-тиліття Української Господарської Академії.

— «Prométhée», ч. 72. Містить передовицю з приводу шостої річниці існування журналу, статті на різні біжучі теми і цікаву хроніку з життя Кавказу, України і Туркестану.

— «Воляное Казачество», ч. 116. Дуже интересна стаття «Пропаганда вільнокозачих ідей в епоху Кримської війни», а тако-ж хроніка козачого життя.

— «Горцы Кавказа», ч. 32. Виділяється стаття п. Расул-Заде «Турція та Европа», цікаві спогади про азербейджанську армію полк. ген. штабу Істафіл-бея і т. п.

— «Revue des Nations des nationalités et des minorités nationales», No 10-11 за 1932 р. Genève. На стор. 49 містить протест, поданий проф. Шульгиним в ім. Українського Товариства для Ліги Націй проти організованої большевиками примусової праці.

— «L' Avenir», 29-XI 1932. Париж. Умітив велику статтю, присвячену конфліктові між Москвою і Харківом.

— «La Patrie», ч. 12. Париж. Грузинський часопис. Умітив більшу статтю, присвячену становищу України.

— СІЛАСС, ч. 13. Присвячене цілком змальованню роботи ІПУ і тих безсовісних і патологічних методів, яких ця барбарська московська інституція допускається.

— «Социалистический Вестник», ч. 21. З більших статей интересна стаття під назвою «Совітсько-японська дружба».

— Дзвони, ч. 10, 1932. Интересна стаття про Леніна, замітка про позбавлення катедри проф. Огієнка й т. ин.

— Службовик, орган Союзу Українських Приватних Службовиків, ч. 11. Львів.

— Беларуская школа у Латвії, ч. 5. папулярна-наукові, педагогічні і літературно-громадські штомесичнік. Рыга. 1932.

— Slovanský Průhled, ч. 9. Крім звичайної, дуже интересної хроніки про життя на українських землях, містить рецензію на книгу проф. О. Лотоцького «Сторінки минулого».

— Социалистический Вестник, ч. 22, Берлін. Интересна стаття Югова «Економика СССР після 15 років», а тако-ж совітська хроніка.

— Les Minorités Nationales. № 3. Bruxelles. Bulletin de l'Union Internationale des Associations pour la Société des Nations. Містить цікаву статтю проф. Рюісена про статут Каталонії.

— СІЛАСС. Documentation anti-communiste, No 14. 1932. Присвячено повністю «банкротству п'ятилітки і непові Сталіна».

— L' Ancien Combattant du Rhône. No 12. Lyon. Містить опис маніфестації бувш. вояків в Ліоні 1 листопада з участю козаків.

— Annales de Gembloux (Бельгія), ч. 11 за листопад 1932. Містить замітку проф. Української Господарської Академії в Чехословаччині Комарецького в перекладі інж. Ю. Яковлева «Про окислювання іона олива», а тако-ж резюме книги проф. К. Мацієвича: «Хліборобська криза, п'ятилітка й економічні интереси України».

— Charles Quénet. «L' Eglise de Géorgie», невеличка брошура, що дає коротку історію грузинської церкви.

Зміст.

На Свят-Вечір, п'ятниця, 6 січня 1933 року в Парижі.—ст. І. К. Ніко.
Листи до земляків, XVII — ст. 4. Борис Лазаревський. Зоря вечірня — ст. 7. В. С. Різдвяної ночі — ст. 9. Дмитро Геродот. З берегів Дністра — ст. 10. І. Українсько-кавказько-туркестанський день в Комітеті Франс-Оріан у Парижі — ст. 15. К. Новий здобуток — ст. 18. Юрій Яковлів. Україна й українці в Британській Енциклопедії — ст. 20. В. С. З життя й політики — ст. 25. З широкого світу — ст. 29. Хроніка. З життя української еміграції: У Франції — ст. 30. У Польщі — ст. 30. У Румунії — ст. 31. Голод на Україні — ст. 36. Листи з України ст. 40. Відгук українських виступів у Лізі Націй — ст. 40. Виклад про Туркестан у Парижі — ст. 40. Україна в бельгійській фаховій літературі — ст. 41. З діяльності бельгійського товариства «Чин і Цивілізація» — ст. 42. Нові книжки й журнали — ст. 43.

До кривавих трагедій на Дністрі.

На території Румунії, головно-ж в прибережній смузі Дністра та в містах — Кишиневі, Тигині, та Акермані (Четатеа-Альба), кілька сот українських біженців з по-за Дністра (в тому числі багато жінок та дітей) перебувають у найтяжчому стані нужди, терпляючи холод, голод та всякі інші злидні.

Люде ці здебільшого сплять на підлозі без жадної навіть підстилки, в неопалених помешканнях, стайнях, а то й просто під небом. Їм бракує одягу, взуття та харчів, не кажучи вже про інші людські потреби.

Український Комітет у Румунії робить всі зусилля, щоби примістити бодай частину цих нещасних земляків десь на працю, що, при сучасній господарчій кризі, удається в дуже обмеженій мірі. Крім того, більшість цих людей має перейти ще через суд за перехід кордону без дозволу, а того суду треба чекати по де-кільки місяців, протягом якого часу люде не мають права кудись виїхати з місця, призначеного їм владою для перебування.

Отже питання з улаштуванням їх на працю ще більше ускладнюється, а люде терплять і далі.

Цим звертаємося ми з гарячим закликом до всіх чулих українських сердець, — а в першу чергу до жінок та до матерів, — прийти на допомогу цим нещасним землякам, складаючи для них посильні жертви грішми, а на терені Румунії й річами (одяг, білизна, взуття та ин.).

Транспорт річей з по-за меж Румунії та видатки, зв'язані з, отриманням їх, — перевищують вартість річей, коли б їх купувати за готівку тут, в Румунії. Через те з по-за меж Румунії просимо слати лише пожертви в грошах.

А може хто із заможніших українців згодився би примістити у себе на працю де-кого з тих біженців.

Віримо, що щире українське серце не відверне своєї чулості від бідуючих братів та не дасть їм впасти в останню розпуку, не дасть їм

втратити віру в силу та щирість братерного почуття української людности і по-за межами Великої України перебуваючої.

Жертви (хоч самі найменші) можна складати і посилати:

1) На ім'я Українського Допомогового Комітету в Румунії: *Comitetul Ucrainian, Strada Delea-Veche, 45, Bucarest, Romania.*

2) В Чернівцях на ім'я Народньої Канцелярії: *Narodnia Kantelaria, Str. Petrovici, 2, Cernauti. Bucovina.*

3) В Кишиневі — на ім'я п. адвоката І. І. Додула, *Avocat I. I. Dodul, Str. Mihai-Viteazu, 31, Chisinau. Basarabia.*

4) В Атаках — на ім'я п. адвоката Петра Белея. *Avocat Petre Belei. Tg. Otaci, jud. Soroca, Basarabia.*

5) У Франції — на адресу редакції «Тризуба» — 42, rue Denfert-Rochereau, Paris 5.

Український Громадсько-Допомоговий Комітет в Румунії.

Кому дорогий є майбутнє

нашого війська, кому залежить на тому, щоби не повторювати помилок минулого та щоби схоронити на віки вічні героїчні чини нашої славної армії, — той і сам набуває, і серед інших поширює

«ЗА ДЕРЖАВНІСТЬ», воєнно-історичні збірники Українського Воєнно-Історичного Товариства.

ЗБІРНИКИ «ЗА ДЕРЖАВНІСТЬ» — це славна історія наша, писана кров'ю Війська Українського.

ЗБІРНИКИ «ЗА ДЕРЖАВНІСТЬ» подають матеріали, дотичні до історії Війська Українського з часів змагань визвольних останньої доби та з часів минулих.

ЗБІРНИКИ «ЗА ДЕРЖАВНІСТЬ» виходять в оригінальній окладинці, роботи славного українського артиста-малювача професора Петра Холодного.

ЗБІРНИК «ЗА ДЕРЖАВНІСТЬ» ч. 3 містить у собі: М. Омелянович-Павленко, ген.-хор. — Зимовий Похід, ч. III; М. Безручко, генштабу ген.-хор. — Січові Стрільці в боротьбі за державність — докінчення; О. Шпільнський, сотн. — «Базар» (1921—1931); П. Ващенко, сотн. — До рейду 1921 р.; М. Чижевський, підполк. — 15 днів на окупованій Москвою Україні; І. Ремболович, підполк. — Рейд 1921 року; В. Яновський, інж. — За Україну, за її долю...; Д. Зоренко, пор. — На партизанці; В. Савченко-Більський, флоти ген.-хор. — Старший лейтенант М. Білинський (посмертна згадка); 359 кривавих жертв за Україну (реєстр розстріляних у Базарі); Гл. Лазаревський — Гетьманщина, проф. Д. Дорошенко — Ілюстрована історія України 1917-1923 рр. (докінчення); Сторінка виправлень:

генштабу ген.-хор. В. Петрова та полк. К. Смовського і С. Чорного.

ЗБІРНИК «ЗА ДЕРЖАВНІСТЬ» ч. 3 має 272 сторінки; 17 схем, роботи підполк. М. Стечишина і Ю. Науменка; 6 портретів (з них 5 роботи проф. Петра Холодного) вищого командного складу армії (ген. М. Юнаків, В. Сальський, В. Сінклер, М. Безручко, Ю. Тютюнник і ст. лейтен. М. Білинський); 6 груп із учасниками 2-го Зимового Походу в р. 1921.

ЗБІРНИКИ «ЗА ДЕРЖАВНІСТЬ» набуває кожний український старшина й козак та кожний український патріот по ціні: збірник II (220 стор. і 34 планів, схем, світлин і малюнків)—8 зол. з пересилкою; збірник III (272 стор., 29 схем і світлин) — 5 зол. та 50 гр. поштових оплат за пересилку; для пп. членів Укр. Воєнно-Історичного Т-ва — 4 зол. та 50 гр. поштових оплат за пересилку; для Америки — по 1 долару. Вичерпаний збірник I редакція обмінює на збірники II і III з доплатою: за ч. II — 3 зол. і за ч. III — 2 зол. або відкупує по продажній ціні.

УКРАЇНСЬКА ВОЄННО-ІСТОРИЧНА БІБЛІОТЕКА: кн. I — ген. М. Безручко, «Січові Стрільці в боротьбі за державність», 82 стор., з 11 ситуац. схемами. в оригін. окладинці роботи арт.-мал. Петра Холодного (сина) — 1 зол. і за пересилку 2⁵ гр.; с е р і ї л и с т і в о к : 1) Щипіорнське укр. військ. кладовище і таборова церква, 4 шт. за 60 гр. 2) Зразки старовинної уніформи укр. збройної сили- 8 шт. за 1 зол. 20 гр. 3) Епізоди з рейду ген. Тютюнника, роботи арт. малярів: П е р ф е ц ь к о г о й сотн. Б и т и н с ь к о г о , 16 шт. за 2 зол. 70 гр. 4) Вищий командний склад армії, 6 шт. за 90 гр. Н а б у в а т и на складі Укр. Воєнно-Історичн. Т-ва—Warszawa IV, ul. Elsterska 8, т. 8. Г р о ш і с л а т и наkonto Т-ва в П. К. О. ч. 68686, з-закордону — на Biuro przekazów zagranicznych w Warszawie dla konta P. K. O. No 68686.

РЕДАКЦІЯ «ЗА ДЕРЖАВНІСТЬ» ласкаво просить подати їй адреси тих організацій, установ і осіб, які б змогли набути збірники «За Державність» чи інші видання Т-ва.

За Управу Товариства :

Генштабу ген.-хор. М. Безручко і полковник М. Садовський

Новий журнал „ВІСТНИК“

— адреса тільки — Чарнецького 3 м. 6

виходить у Львові під ред. Д. Донцова, при участі: Е. Маланюка, О. Ольжича, І. Мосендза, Н. Лівницької-Холодної, У. Самчука, С. Сірополка, Ст. Смаль-Стоцького, М. Кордуби, М. Струтинської, Ю. Пирогової, В. Стефаника, М. Іванейка, В. Біднова, І. Гончаренка, Л. Луціва, Ліни Федорович-Малицької та ин.

Передплату слати в и к л ю ч н о на адресу: Львів, Чарнецького 3 м. 6.

Квартально — 1 ам. дол. (або його рівновартість), піврічно — 2 ам. дол.

ТРИЗУБ

тижневик політики, культури, громадського життя та мистецтва, заснований р. 1925 Вяч. Прокоповичем. виходить у 1933 році по старому що-неділі в Парижі при участі тих самих співробітників.

Умови передплати на 1933 рік.

У Франції на рік — 80 фр., на півроку — 40 фр., на три місяці — 20 фр.
на один місяць — 8 фр., окреме число — 2 фр.

	1 рік.	1/2 року	3 місяці	1 місяць	окр. чис.
ЧЕХІЯ	80 к. ч.	40 к. ч.	20 к. ч.	10 к. ч.	3 к. ч.
ПОЛЬЩА	25 зл.	15 зл.	8 зл.	3 зл.	1 зл.
РУМУНІЯ	500 лейв	300 л.	150 л.	50 л.	20 л.
НІМЕЧЧИНА	12 мар.	6 м.	3 м.	2 м.	0,50 м.
СПОЛ. ШТАТИ П.А.	3 дол.	1,5 д.	1 д.	0,40 д.	0,10 д.
КАНАДА	3 дол.	1,5 д.	1 д.	0,40 д.	0,10 д.
БЕЛЬГІЯ	20 бельг.	10 б.	6 б.	2 б.	0,60 б.

У Парижі набувати в книгарні В. Поволоцького, 13 rue Bonaparte, Paris VI.

Закордоном журнал передплачувати й набувати можна у представників «Тризуба»: 1) В Канаді — W. Sikewich, P. O. Box 333 Toronto, Ontario, Canada 2) В Румунії — Dm. Herodot, Strada Delea Veche, 45. Bucarest. 3) В Чехословаччині — П р а г а : P. Filonovic, Horni Cernosice u Prahy, c. 107. П о л ь щ а : п. інж. Бурачинський. Ukr. Hosp. Akademie Podedbrady. 4) В Польщі — J. Lipoweski, ul. Czerniakowska 204, m. 25, Warszawa, для грошових переказів — пошт. рахунок 13.435 Warszawa, Jan Lipoweski. 5) В Спол. Штатах «Surma Book», 103 Av. A. New York, N. I., U. S. A. 6) В Царьгороді : M. Zabello. Posta kuturu № 224. Beyoglu. Istamboul. Turquie. 7) В Бельгії — Georges Jakovliv Ing. 61, rue de Dave, Jambes — Namur. Chèque Postal 234465.

Приймається передплата на науково-популярний місячник

„РІДНА МОВА“,

присвячений вивченню української мови.

Головний редактор і видавець проф. д-р Іван Огієнко.

Передплата — 6 зол. польськ. річно, 3 зол. піврічно, 1 1/2 зол. за 1/4 року.

Заграницю — 1 америк. долар річно.

Перше число уже вийшло. Адреса редакції: Warszawa, ul. Stalowa 25, m. 10.

Конто чекове П. К. О. № 27110.

Передплачуючи «Рідну Мову», допомагаєте тим розвиткові української мови.

Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris-V
Tél. Danton 80-03.

Для переказів у Франції: «Le Trident», chèque postal 898.50, Paris.

Редагує — Комітет.

Адміністратор: Іл. Косенко

Le Gérant: M-me Perdrizet.